

slovenské dotyky

ročník XIII

číslo 3

marec 2008

cena: 18 Kč

Literatúra očami Alexandra Halvoníka

(str. 3 - 4)

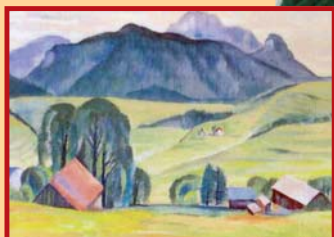
Kúsky Slovenska v Svätej zemi

(str. 5 - 6)

Za Ottom Lackovičom

(str. 18 - 19)

Človek umelec Igor Kolčák

(str. 24)

Korene oštepárky Barbory Špotákovéj

ALBERT MARENČIN

DEZERTÉR ALEBO ĽUDSKÝ FAKTOR

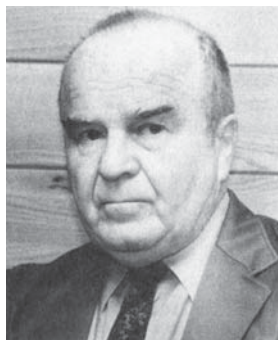
V časopise Slovenské dotyky sme viackrát venovali pozornosť tvorbe Alberta Marenčina, básnika, prozaika, rozhlasového a filmového scenáristu, dramaturga, prekladateľa, publicistu, výtvarníka, pokračovateľa surrealistického hnutia, patafyzika a určite som zabudol na niečo z jeho renesančných záujmov. V dvojčísle z decembra 2004/januára 2005, pri uvádzaní jeho spomienok „Ako som sa stretol s niektorými pozoruhodnými ľuďmi“, evokujem si stretnutie na ART film festivale v Trenčianskych Tepliciach z leta 2004, keď mi povedal, že odovzdal rukopis svojich ďalších spomienok. Po spomienkových rozhovoroch „Nezabúdanie s Olegom Pastierom“ mu v januári tohto roku vyšla spomienková novela „Dezertéri alebo ľudský faktor“, v ktorej sa vracia k udalostiam z pred viac ako šesťdesiatich rokov, do leta 1944 tesne pred a počas Slovenského národného povstania. Udalo sa odohrávajú jedného augustového dňa roku 1944 na statku, ktorý pozostával z mlyna, pily a hospodárstva v Bystrom nad Topľou. Vysokoškoláka, autora, zaskočil nečakaný príchod dvoch Nemcov a čo za tým nasledovalo.

Mládenec zo zámožnej vidieckej rodiny pomáha partizánom. Nebolo to len jeho momentálne rozhodnutie. Vnímavý študent už na gymnáziu v Prešove videl odchod českých učiteľov po vzniku Slovenského štátu, zmiznutie židovských spolužiakov a dostal sa do stretu s Hlinkovou mládežou, čo ho privedie medzi komunistov. Prostredníctvom komunistov svojich generačných druhov nadväzuje kontakt s partizánmi a stáva sa členom ich oddielu Čapajev. Aj s kamarátom podávajú správy o pohyboch vlakov smerom na východ a vybavujú veľa iných vecí, ktoré dostávajú za úlohu. Mládenec si je dobre vedomý úsloví, že komunizmus je zlé svedomie panských detí, a že kto v pätnástich rokoch nie je komunistom, ten nemá srdce, a kto ním je aj po päťdesiatke, ten nemá rozum. Nemci, ktorí sa objavili, sú dezertéri, jeden z nich je Poliak Jacek a druhý Rakúšan Franz. Spoločne utiekli z nemocnice, kde sa po zranení liečili a nemajú chuť ďalej bojovať za nacistické ciele. Obidvaja sa chcú dostať k partizánom. Pred mládencom

je dilema; sú to provokatéri, alebo ľudia, jeho vrstovníci, ktorí potrebujú pomoc? Po zhrnutí všetkých možností ich za pár hodín odprevadí k partizánom, ale stále si kladie otázku nad ich ďalším osudom. K príbehu patria historické osoby ako partizán Martin, legendárny náčelník partizánskeho štábu oddielu Čapajev, s ktorým autor spolupracuje, a od ktorého dostáva úlohy. Život na zemľínskej dedine, vzdialenej neďaleko od frontu, prebieha, ako keby ani nebola vojna. Aj správa o vypuknutí povstania zanikla v rozruchu z príchodu partizánov, ktorí zavraždia mládenecovho strýka Antala. Dodnes sa nevie, či to boli partizáni a prečo to urobili. O strýkovi Antalovi sa vedelo, že obdivuje autoritatívne režimy a nemá rád partizánov. Bol to človek sklamaný a zatrpknutý nesplneným očakávaním zo života v Amerike, kam sa vybral za zárobkom a hospodárska kríza ho primála k návratu domov. Za pár dní nato sa objaví v blízkosti mlyna, kde žije a pracuje celá autorova rodina, prepadové komando, ktoré sa po vypálení susednej obce Hermanovce za pomoc partizánom a zastrelenie nemeckých vojakov chce vyporiadať aj s obyvateľmi mlyna, o ktorých sa vie, že pomáhajú partizánom. Hlavný hrdina vie natoľko po nemecky, aby mohol prekladať veliteľovi jeho rozkazy. Zazrie medzi vojakmi dezertéra Jaceka, ale nedostane sa k nemu. Pred očami sa mu odvíja scéna ako z Renoirovho filmu „Veľká ilúzia“, pretože veliteľ komanda mu svojim chovaním pripomína Ericha von Stroheima, postavu z tohto filmu. Aj v tomto prípade rozhodne náhoda. Pri prehliadke domu vojaci objavia pušku, ktorú kedysi hlavný hrdina dostal od partizánov. Mala mu slúžiť v prípade obrany, ale teraz hrozilo, že privedie celú rodinu do nešťastia. Nemecký veliteľ po preskúmaní pušky označí zbraň za muzeálny, nepoužiteľný predmet, a trestná výprava sa končí. V hrdinovi stále ostáva otázka, bol to Jacek, kto bol medzi vojakmi a kde sa teraz nachádza? Neskoršie, za pár mesiacov, už po oslobodení, a po návrate domov sa dozvie, že to bola len vidina, zdanie, lebo ani Jacek ani Franz už v tom čase nežili. Nikto mu nevedel povedať, či padli v boji, alebo boli zastrelení. Osud Jaceka a Franza ostáva autorovi v spomienkach aj ďalšie roky. Kniha je pretkaná úryvkami z veršov Sergeja Jesenina, Vítězslava Nezvala a francúzskych surrealisticov. Úvahy nad osudom dezertérov - jeho vrstovníkov - vedú autora k myšlienke, že vlastne aj on sa stal dezertérom, že zbehol od svojej počestnej panskej rodiny a dal sa k rebelom, k partizánom, opustil tú príslovečnú Kraskovu starootcovskú roľu a zradil otcov dom. Hovorí si: „Mal som pocit, že to nie sú len symboly a básnické metafory, ale čosi skutočné. Akoby som bol niečo stratil, kus domova, možno aj kus seba samého.“

Dávno som nečítal v slovenskej literatúre niečo také silné, ako je tento Marenčinov príbeh. Počtom strán nie rozsiala kniha, kultivovaný jazyk, dej, v ktorom miestami človeka pri čítaní mrazí. Považujem ho za jednu z najlepších Marenčinových próz. Problematika druhej svetovej vojny, odboja, sa v súčasnej slovenskej literatúre zriedkavo objavuje. Dezertéri mi pripomenuli dvoch iných slovenských autorov, ktorí sa tiež, ale z iného pohľadu, vrátili do vojnových rokov. Jeden bol Leopold Lahola svojimi novelami a druhý Ján Bohúň príbehom „Ranená jazva“, v oboch prípadoch nezaslúžene zabúdané knihy. Aj keď dejovo i spôsobom spracovania je každá iná, predsa len majú veľa spoločného.

Vojtech Čelko

Na konci minulého mesiaca sa dožil krásnej osemdesiatky slovenský básnik, esejista, literárny vedec a prekladateľ Viliam Turčány. Narodil sa 24. februára 1928 v Suchej nad Parnou v roľníckej rodine. Do ľudovej školy chodil v rodisku, zmaturoval roku 1947 na gymnáziu v Trnave. Potom študoval slovenčinu a francúzštinu na FF UK v Bratislave. Po skončení vysokoškolských štúdií roku 1952 prišiel pracovať do Ústavu dejín slovenskej literatúry SAV, kde s výnimkou základnej vojenskej služby v rokoch 1952-1954 pôsobil ako vedecký pracovník až do roku 1970, keď odišiel na dva roky na univerzitu v Neapole prednášať slovenskú literatúru. Po návrate z Talianska sa opäť stal vedeckým pracovníkom Literárnovedného ústavu SAV, kde pôsobil až do odchodu.

Poéziu publikoval už v rokoch vysokoškolských štúdií, a to najmä v časopisoch Borba, Plameň, Slovenské pohľady a Nová práca. Knižne debutoval básnickou zbierkou „Jarky v kraji“ (1957). Prezentoval sa v nej ako básnik tichej intimity, ktorý dokáže precítiť a poeticky stvárniť každý dotyk citového zážitku i oživiť spomienku na rodný kraj, detstvo a mladosť. Z formálneho hľadiska sa sústredil na tradičné strofické útvary, s dôrazom na metrickú presnosť a neošúchaný, inovačný rým. Druhá zbierka „V toku“ (1965) je básnickým zápasom o vyrovnanie sa s neúprosne plynúcou realitou života a so všetkým dobrým i zlým, čo v prúde času prináša. Básne tejto zbierky sú metricky podstatne uvoľnenejšie. V nasledujúcej básnickej zbierke „U kotvy“ (1972) sa však opäť vrátil k tradičným formám presne stavanej strofy a viazaného verša, a to najmä v cykle „Piesne potulného pevca“. Z ideového hľadiska je zbierka ľudským posolstvom o krásach života a o poznávaní jeho skrytých zákutí. Nasledujúca kniha básní „Oliva“ (1974) je výberom ľúbostnej lyriky z predchádzajúcich zbierok, ktorý však obohacujú dva nepublikované ľúbostné cykly „Nové Bukoliky“ a „Piesne potulného pevca“. Zbierku „Aj most som ja“ (1977) možno charakterizovať ako básnický cestopis, inšpirovaný poznaním vrcholov európskej kultúry, vzdelanosti a umenia. Druhý obsiahly výber z básnikovej tvorby vyšiel pod názvom „Piesne“ (1978). Zbierka „Venuše slovenského praveku“ (1979) je vencom

KÚZELNÍK

štrnástich sonetov, inšpirovaných archeologickými nálezmi pravekej kultúry na našom území. Ďalšia básnická zbierka „Srdce, DrSc.“ (1987) obsahuje básne životnej múdrosti, hlboké poznanie a presvedčenie o prevahe dôstojnosti v živote človeka. Zbierka „Až do najďalších končín“ (1988) je motivickým návratom do krás rodného kraja. Z formálneho hľadiska obe zbierky obsahujú všetky básnické formy. Ďalším monotematickým výberom poézie V. Turčányho je bibliofilské vydanie „Učitelia Slovanov“ (1990). Na verbálnu hravosť a rýmotvornú vynachádzavosť Turčányho poézie upozorňujú už názvy jeho zbierok, ktoré sú do istej miery zmysluplnými skrývačkami. Potvrdzujú to aj zbierky „Oheň z Neho“ (1992), „Rada a dar“ (1995) i Turčányho zbierka „básni mladosti“ s názvom „Srdce zve a vyzváňa“ (1998), ktorá vyšla k vtedajšiemu autorovmu životnému jubileu. Ostatnými zbierkami sú „V okraje jarkov“ (2000), „Obrazy, čiže Mária i rám“ (2002). Svojimi básnickými cyklami prispel do kníh „Venuše slovenského praveku“ (1979, spoluautor Jozef Vladár) a „Rozhovor“ (1984, sprievod ku kresbám Vincenta Hložníka). Rovnocennou súčasťou tvorivých aktivít Viliama Turčányho je literárnovedná činnosť a prekladateľská tvorba. Je popredným literárnym vedcom v oblasti verzológie. Napísal štúdie o básnickej tvorbe P. O. Hviezdoslava, S. H. Vajanského, J. Jesenského, I. Krasku, J. Kollára, J. Hollého, ale aj o poetike Hviezdoslavových prekladov a prekladoch Petrarca a Danteho do slovenčiny. Z tejto oblasti činnosti knižne vydal „Na krásnu záhradu Hollého Jána“ (1972), „Petrarcov vavrín“ (1974) a syntetickú monografiu „Rým v slovenskej poézii“ (1975), ktorá je vlastne dejinami slovenskej poézie, vrátane ľudovej veršovanej slovesnosti, ďalej „Hollý vo výbere a interpretácii Viliama Turčányho“ (1976), „Lásku si nesie moja pani v zraku“ (1995), „Cestami poézie I – II“ (2003). V oblasti prekladateľskej tvorby sa sústredil na dielo klasických talianskych básnikov, najmä Danteho Alighieri. Spoločne s Jozefom Felixom preložil prvú a druhú časť „Božskej komédie“

– „Peklo“ (1964) a „Očistec“ (1982). Tretí diel Božskej komédie – „Raj“ (1986) preložil po smrti J. Felixa samostatne. V tom istom spoluautorstve však preložil výber zo stredovekých provenšálskych básnikov „Danteho Trubadúri“ (1972) a samostatne výbery z poézie M. Buonarrotoho „Tebe to, láska, hovorím“ (1963) a „Som ako mesiac“ (1975), výber z talianskej renesančnej lyriky „Trochu si spolu pohovorme, láska“ (1968), výber zo starých sicílskych básnikov „Ó, svieža ruža voňavá“ (1972) a výber z talianskej lyriky od stredoveku po 20. storočie „Vy jasné sladké vlny“ (1978). Z francúzskej poézie pripravil výbery z Pierra de Rostanda a Sullyho Prudhomme a z antickej poézie výber z Ovídiových „Metamorfóz – Premeny“ (1970). Obsiahly výber z jeho prekladateľskej tvorby vyšiel pod názvom „Preklady“ (1980). Ďalšími prekladmi sú „Veľpieseň Šalamúnova“ (2000, spolu s K. Gáabrišom), Gianni Rodari: „Poklad na dne kalamára“ (1983), Vergilius: „Bukoliky“ (1993), Konštantín Filozof - sv. Cyril: „Proglas“ (1996, 1998, 2004, preklad zo staroslovienciny E. Pauliny).

Svojrâznou syntézou všetkých troch tvorivých aktivít Viliama Turčányho je kniha „Podľa vôd a voľných poli“ (1978), v ktorej sa predstavil ako básnik, prekladateľ i literárny teoretik.

Tvorbu Viliama Turčányho možno veľmi výstižne zhodnotiť slovami slovenského prekladateľa Jozefa Felixa: „Básne ,lahučké‘. Zdalo by sa, že tento prívlastok je v opozícii k tomu, čo sme práve povedali o Turčányho schopnostiach čítať vnútri vecí. Ale nie. Ktorýsi veľký básnik povedal o sebe: ,Hrám sa a žiarim.‘ Hrá sa aj Turčány. Hrá sa až do humoru – a keďže pri jeho humore, ako pri každom pravom humore, je vždy prítomné aj srdce, výsledkom je pravá radosť. Ono žiarenie. Hrá sa s rýmami, samozrejme, s nimi predovšetkým... Hrá sa s eufóniou, hrá sa so zložitými básnickými formami. A nie sú to verše pre efekt, ako si kedysi mysleli niektorí o tomto básnikovi virtuózo. Sú to verše pre radosť zo slova, zo samého jazyka, z možnosti, ktoré jazyk poskytuje. Máte tu do činenia s kúzelníkom slovenského jazyka...“

(for)

SLOVENSKÉHO JAZYKA

ZEM

(z výberu Zrkadlová sieň)

Dodla vôd a voľných polí v okolí,
ani nevieš, len tá srdce zabolí,
že sa krok tvoj neodtláča do hrudy,
že si inam rozsiel svoje osudy,
ušiel z domu ako iní zbabelí,
čo si radšej v sebaklame vraveli:
že my už tú pôdu nezúrodníme,
nezúr, ak ti niekto pole odnúme,
dostaneš ty inú zem a iný dom,
skromný život bez šťastia i bez pohrôm.

Lenže zem a hlas jej nikdy neznie, lenže nikto nie je vlastne bez zeme: vzíde, vzíde zrno v každej zemine; veľká láska nikoho tu neminie; i ten, kto s ňou počúva e kramári, lahne s láskou, lahne aspoň na máty; márne beží, márne sa jej vypyká, dopadne ho napokon jak vinníka - lebo pôda svoje práva pýta si, nech jej syn i šablú za ňu vytasí; veď jej byle z rán ho zase vystrábia; nech zas seje obilie, nech dorába!

Dodla vôd a voľných polí navôkol akoby zrak bol ti zrazu namokol, zazrúc, jak sa vtlačá riasa do riasy, ako klasy tália sa, jak dvoria si, ako šuštia, šušťajú si intímne, či si ich už všimne kto či nevšimne; šumia, že si tiež syn tejto roviny, že si taktiež človek rodný, rodinný a že bys' ich volaniu mal vyhovieť, zvučať na ich otázky jak odpoveď - lebo dotiaľ nespočítieš spokojne, kým si ťa zem nezбудí a nedojme; bo ak je aj v duši struna zlomená, v niekom inom vyrazí jej ozvena; lebo hoc aj mlkvi sme, hoc neznieme, zem vždy volá - zem, tá nikdy neznie!

VYZNANIE

(z výberu Zrkadlová sieň)

Chvelo sa už i v sadoch pod ševelmi,
všade, kam šla. - Až ušlo v Napoli.
Tak veľmi chcel som, božemôj, tak veľmi
ukryť to slovo, čo ju zabolí.

Žiaľ, navracia sa z predalekej cesty
i bez vlády i každej nádeje,
a predsa ním sa mesto rozželestí
i každý strom, čo v promenáde je.

Viem, onemie - a sústrastou sa zvrásnia
oračiny až v dialne dialavy.
„Veď vieš, že nie... že nemôžem“ - a krásna
tvár ešte raz kraj jasom zaplaví.

A súmrak potom zahladí, čo zvrásnim.
A rozklenie zas mlkvu chodbu z tmy.
„Nemohla som,“ tým nemohlasom jasným
zem bude zniet, „tá lábiť. - Odpusť mi!“

SÚMRAK

(z výberu Zrkadlová sieň)

„Som smutný
jako tá naša záhrada.“
Reč skrátni!
Čo to ten otec vykladá?

A odkiaľ
zobral ten verš? A prečo len
ho votkal
do súmraku a do okien?

Už kdesi
počul ho prv? Či v tíšine,
čo desí,
sám od seba verš vyplynie?

Niet mamy.
Záhrada mlčú ustatá.
No tmami
v nás ktosi strunu nahmatá.

Tón lutny.
Zvon súmraku. Ston samoty:
Som smutný.
Som smutný, tato, ako ty.

LIST
VÍTĚZSLAVOVI
NEZVALOVI

(z výberu Zrkadlová sieň)

Naše životy sú hviezdy nestále
Aj ich stretania môj milý Nezvale
stály je len čas v ňom vlna stíha vlnu

O Nitre za noci keď ubúdalo splnu
nad jaganie hviezd i nad pôvaby kón
žiaril jasný zrak i mráčik Gjabkin
s ktorým počúvala pane vašu báseň
meniacu nám noc i celú Nitru na sen
a sen v dotyk sídc a dotyk na pieseň

Naše životy sú ako noc a deň
je to báseň básní dvadsiateho veku
elektrická iskra s mihom paprsteľku
nebol to len prelud vaša chiméra
parný stroj sa týkal Apollinaira
čistejši váš verš a prudší od ozónov
v poézii značí výboj Edisonov

Ďatríš ešte k tým im žiarilo viac právd
ty si zomieral a vzlietal astronaut
spával si päť hodín ale čože na tom
vynašiel si prúd už treba štiepať atóm
spávať ešte menej niekedy hodinu
lásky rodia sa a mihom pominú
ešte líce k lícu ešte tuhšie zalíc
ako raketu svoj šíp až k srdcu stálic
v dobe prevratnej vždy viac sa meniacej
všetko rozkladá a lásku najviacej
v retaz nelások z nich jedna druhú vytrie

Milý Nezvale si s nami v nočnej Nitre
jednu jediná tvár hladáš zo sta líc
lásku skladáš si čo má byť zo stálic
viery nádeje že na jedinej tvári
predsa celý svet a celý vesmír žiari
zasa lakáš sa že je to groteskné

hladať stálicu čo sa len zaleskne
prvok najprvší to šťastie rovné kvilu
prvok najprvší čo trvá iba chvíľu
chvíľu života či chvíľu v živote
obklúčená v tmách a večnej clivote
hudbu hladať v nej keď tóny rušia
tolké signály z nich sa už skladá duša
lásku zhladať ten kameň jediný
drahokam doň sádzaš chvíle hodiny
vlnu vlň spln snov až budú sa raz diviť
večnej stálic v tom svete relativít

Milý Nezvale tys' poznal dráhy hviezd
nielen strieborných čo z plátna možno zniesť
na deň na týždeň či na niekoľko minút
no i ti čo nie a nie z dráh povyšínúť
no i stálice čo clonil ti ich mrak
ale tušil si ich prezázračný zrak
stále hladať si ich svetlo pre novovek
ktorý tonie v noci tieňov bez žiaroviek
je to hladanie čo v káte vankúša
ukrýva svoj plač až dušu zadúša
hladanie čo dáva i keď stokrát škrtí
odvahu a radosť z života i smrti

Ludovít Fulla bol maliarom, grafikom, ilustrátorom, scénografom, výtvarným pedagógom. O Fullovi možno pokojne konštatovať, že včlenil naše výtvarné umenie do európskych a svetových výtvarných súvislostí. Jednou vetou sa dá o ňom povedať, že bol maliarom slovenského sveta. Narodil sa v 27. februára 1902 v Ružomberku a zomrel 21. apríla 1980 v Bratislave. Študoval na gymnáziu v Ružomberku, obchodnej akadémii v Dolnom Kubíne, kde jeho výtvarné nadanie podporila profesorka Helena Turcerová-Devečková. Sama bola prvou Slovenkou, ktorá získala doktorát na Sorbonne. V štúdiu pokračoval na súkromnej maliarskej škole Gustáva Malého v Bratislave, potom na umeleckopriemyselnej škole v Prahe. Po skončení štúdií bol učiteľom na meštianskej škole v Senici a na gymnáziu v Malackách. V rokoch 1929-1939 pôsobil ako stredoškolský profesor na Škole umeleckých remesiel v Bratislave, ktorá sa pod vedením Josefa Vydru stala centrom progresívnych úsilí v úžitkovom umení a výtvarnej výchovy ovplyvnenej Bauhausom. Tamojší pedagógovia tu viackrát prednášali. Po vynútenom odchode Josefa Vydru začiatkom Slovenského štátu do Brna viedol Fulla školu sám a keď jej hrozil zánik, pokúšal sa založiť vysokú školu výtvarnú. Na Vysokej škole výtvarných umení v rokoch 1949-1952 založil a ako docent viedol oddelenie figurálneho kreslenia a monumentálno-dekoratívneho maliarstva.

Obdobie zúženého chápania takzvaného socialistického umenia mu znemožnilo pokračovať v pedagogickej práci. Jankovi Alexymu v roku 1954 o tom napísal: „Mám veľa rôznych starostí a ver mi, že v mojom veku už i ja túžim po spokojnejšom živote. Terajší Martin je pre moje city už neznesiteľný, prichodí mi voľakde sa odsťahovať a raz neviem, v ktorú stranu sa rozbehnúť. Pozorujem, že rovnaké nepochopenie ma čaká vari už v každom kúte Slovenska. Preto by mi malo byť jedno či v Banskej Bystrici, či v Žiline, či v Bratislave strávim ešte zbytok môjho života.“ V tomto období žil ako umelec na voľnej nohe najprv v Martine, potom v Žiline, kde v roku 1958 založil osobnú galériu, aby si overil spoločenský ohlas svojho diela. V roku 1966 a 1977 daroval štátu rozsiahlu zbierku svojich diel, ktorá je dnes v Galérii Ludovíta Fullu v Ružomberku, sprístupnenej v roku 1969. V nej odvtedy žil a pracoval.

V rokoch 1930-32 vydal s Mikulášom Galandom, s ktorým mal od roku 1930 v Bratislave spoločný ateliér, štyri bibliofilské zošity textov

a reprodukcii (*Súkromné listy Fullu a Galandu*), ktoré sú dôležitým kultúrnohistorickým dokumentom a aj manifestom nových názorov na umenie. V nich okrem iného napísal: „Nový život potrebuje i nové dnešné umenie. Optimizmus v umení podporuje budovanie nového radostného života. Radosť z farby je výtvarným prejavom tohto úsilia. A moja tvorba je na tento cieľ zameraná. Moderný maliar nemaluje len to, čo vidí, ale aj to, čo o veci vie - je básnikom a tvorcom, ktorý chce vytvoriť osobitý diagram duše z línií a farboforiem.“

Po kontaktoch so sociálnym expresionizmom, inšpirovaný detskou kresbou, kubizmom, dielami Paula Kleea, Vasila Kandinského a Marca Chagalla si vytvoril svoj umelecký rukopis, ktorý bol pre neho charakteristický do konca jeho tvorivej činnosti. Od roku 1931 spolupracoval aj na scénických výpravách Slovenského národného divadla. V tomto období našiel svoju vlastnú poetiku výtvarného obrazu. Sám o tom napísal: „Ešte počas štúdií v Prahe všimám som si kultúru východnú aj západnú. Zaujala ma Byzancia a najmä ruská ikona. Zo západnej kultúry najmä pokrokové francúzske umenie.“ Výtvarný kritik Ludovít Podušel o ňom napísal: „Ovplyvnil naše city a myseľ natoľko, že mnohí z nás si bez jeho diel nedokážu predstaviť vlastné detstvo ani život.“ Niekoľko generácií detí vyrastali na jeho ilustráciách k Dobšinského *Slovenským rozprávkam*. Niet divu, že bol odmenený aj čestným diplomom H. Ch. Andersena za ilustrácie detskej knihy. Dostal veľa významných ocenení, medzi inými Grand prix za obraz „Piešeň a práca“ a striebornú medailu za scénické návrhy na Svetovej výstave v Paríži v roku 1937, alebo o rok predtým bronzovú medailu na Trienále užitých umení v Miláne. Zlatú medailu získal na Svetovej výstave v Bruseli v roku 1958. Významné ocenenia za svoju tvorbu a umelecký prínos dostal aj doma. Podľa jeho výtvarných návrhov zhotovovali gobelíny.

Spomienková kniha „*Okamihy a vyznania*“ je vlastne spojením jeho knihy spomienok pre mládež „*Okamihy*“ z roku 1972 s doplnením o ďalšie spomienky. Jeho pôvodné predstavy o spomienkach mu zabránila realizovať choroba a smrť, ale redaktor Ján Medveď, ktorý pripravil na vydanie memoáre viacerých slovenských osobností, spojil existujúce materiály a doplnil ich Fullovými cestopisnými postrehmi a pripravil tak pútavú knihu s bohatým ilustračným materiálom.

Vojtech Čelko

LUDOVÍT FULLA OKAMIHY A VYZNANIA

(ÚRYVOK)

Keď sa po matúre na Vyššej obchodnej škole v Kubíne roku 1921 skončili prázdniny, odišiel som na jeseň do Prahy skladať prijímaciu skúšku na Akadémiu výtvarných umení, ktorá podnes stojí na Letnej. Mal som vo vrecku odporúčanie od profesorky francúzštiny dr. Heleny Turcerovej-Devečkovej, ale som ho nepoužil a dnes si už nespomeniem, komu bolo adresované. U koho som v Prahe býval a kde som nocoval, veru tiež neviem, ale to nie je ani podstatné a vtedy to nebolo ani dôležité. Bol som mladý a mohol som spať i na kameni. Jedno je isté, že v Zlatej husi to nebolo.

Okrem merindy niesol som do Prahy geletku liptovskej bryndze a suchú salámu na spôsob uhorskej, akú otec vyrábala podľa svojho špeciálneho receptu.

Bryndzu a salámu posielala mamička istej pražskej rodine z vďačnosti, že ju prichýlili na byt počas prvej návštevy krojovaných slovenských žien v Prahe. No a potom i s pomyslom, že hádam i mne v niečom pomôžu. Ťažko však žiadať pomoc tam, kde ľudia i sami so sebou majú dosť starostí. Ich dospelý syn mi zaplatil bielu kávu v ktorej kaviarničke a tým sa naša známosť skončila.

Pri obhliadke Akadémie a zoznamovaní sa s Prahou rýchlo som sa medzi seberovnými zaradil do pražského života. Keď sa mi merinda minula, prišli na rad vursťky, špekáčky, rožky a mlieko. A konečne prišiel i deň, keď sa otvorili dvere ateliérov Akadémie, kde už bolo na skúšku všetko pripravené. Pódium pre model, na ňom kreslo a celá kopa maliarskych sto-

janov, dobrých i polámaných. Poslucháči sa na ne vrhli ako lačné psy na koštiaľ. Všetci, a najmä tí, čo už mali niečo za ušami, rýchlo sa chceli postaviť na najvýhodnejšie miesto. Okolo pódia so sediacim modelom bolo božie dopustenie. Žiaci prenášali ťažké stojany na výhodné miesto a pritom narážali do seba, stúpali jeden druhému po nohách. Ako sa z návalu pri obsadzovaní ukazovalo, výhodné miesto boli po stranách modelu. Prostriedok pred modelom ostával prázdnym. Ja zeleňáč, neostrielaný zajac, postavil som si stojan, kde bolo najviac miesta. Vtedy som ešte nevedel, že z „anfasu“ sa model kreslí najťažšie. Každý čo len trocha skúsený – a takých tu bolo, lebo podaktorí robili skúšku už po druhý alebo aj tretí raz – tlačili sa na profil.

Trinástka bez obáv

VLADIMÍR SKALSKÝ

V roku 2008 vstúpi Slovensko-český klub, vydavateľ časopisu Slovenské dotyky, už do trinásteho roku svojej existencie. V rozpore s poverami by toto obdobie malo byť skôr šťastné, rozhodne veľmi produktívne. V roku 2008, na sklonku dvanásteho i začiatku trinásteho roku činnosti nášho klubu, sa totiž tradičné projekty rozširujú a nové rozbiehajú.

Popri vydavateľských aktivitách – či už ide o mesačník Slovenské dotyky, spoluvydavateľský podiel na česko-slovenskom štvrťročníku, česko-slovenskej revue Zrcadlenie/Zrcadlení, alebo o knihy – venuje sa klub celému radu kultúrnych a vzdelávacích projektov.

Festivaly Dni slovenskej kultúry sa majú tento rok uskutočniť už v štrnástich mestách, v roku 2007 to bolo

reprezentatívne a historické miesto, nie je to „bežné“ kultúrne centrum. Kultúra na Pražskom hrade by mala byť výnimočná práve kvôli svojej spätosti s miestom a jeho symbolikou. Z toho vychádza aj predstava o kultúrnej náplni priestorov Pražského hradu, ktorú zastáva prezident Českej republiky prof. Václav Klaus. Preto v podstatnej časti programu vychádzame z kľúčových udalostí česko-slovenských dejín. Dôraz je kladený i na veľké postavy česko-slovenskej histórie, Slovákov, ktorí pôsobili v Prahe.

S už spomínaným Mesiacom česko-slovenskej kultúrnej vzájomnosti úzko súvisí naštudovanie oratória „Antika 21 (Příběh o lásce, vzdoru a dvou bratřech. Příběh o Antigone v nás)“. Dielo by malo byť predvedené v Kongresovom paláci v Prahe na úvod a v Slovenskom národnom divadle v Bratislave na záver onoho mesiaca. Ide teda o pilotný projekt celého podujatia, prerokovaný na úrovni ministrov. Projekt pripravuje skupina veľmi skúsených subjektov, hlavným organizátorom je Slovensko-český klub, spolupracujú aj združenie Aréna a Lewron Vision. Autorkou libreta je česká režisérka Irena Žantovská, autorom hudby slovenský hudobný skladateľ Rudolf Geri, obsadenie je česko-slovensko-poľské. Za koprodukciami subjektmi sú projekty ako Olza, rockové oratorium Jan Hus či celý rad prevzatých i pôvodných muzikálov. Zámerom je vytvoriť veľmi hodnotné, kvalitné scénické dielo na pomedzí klasickej a rockovej hudby, ktoré bude súčasne zdieľne a komunikatívne a bude tak zásadnou, reprezentatívnou i reprezentačnou súčasťou Mesiaca česko-slovenskej kultúrnej vzájomnosti 2008.

Popri podiele na celom rade divadelných či literárnych prezentácií (najbližšia nás čaká na pražskom Svete knihy koncom apríla) veľkú pozornosť bude Slovensko-český klub venovať výtvarným výstavám. Niektoré majú napokon presah aj smerom k slovenskému umeniu – to je prípad už tradičného projektu „Slovenská literatúra v obrazoch“, a v inom zmysle aj Salóno slovenských karikaturistov, ktorý sme pred dvoma rokmi presunuli z Malostranskej besedy do Mánesa. Uskutoční sa však aj veľké množstvo čisto výtvarných výstav, okrem iného v rámci rozsiahleho projektu Slovenské výstavy pre Prahu 1. Špičkových výstav, predstavujúcich rôzne aspekty slovenského výtvarného umenia, bude veľa, a to vo viacerých prestížnych priestoroch v Prahe: Mánes, Palác Hybernia, Galerie Orlická - Palác VZP, Černá labuť, D+Gallery... Zmieňme aspoň výstavu „Slovenská kresba a grafika“ v D+Gallery, ku ktorej vyjde obsiahla výpravná veľkoformátová antológia, májovú výstavu prof. Ivana Csuadaia a absolventov VŠVU v Mánese, už tradičné Slovenské výtvarné leto v Paláci VZP, tentoraz s dielami rektora VŠVU prof. Jána Hoffstädtera a mladej výtvarníčky Doroty Sadovskej, alebo výstavu Jany Rehákovéj-Lalovej v Paláci Hybernia.

Celkom unikátny je Projekt Vagón, ktorý štartuje už 26. marca a potrvá do 27. júna. V Slovenských dotykoch sme

o ňom už podrobne informovali. Slovensko-český klub sa pri jeho realizácii spojil s Múzeom SNP v Banskej Bystrici, Českými dráhami a ďalšími subjektmi, medzi ktorými nechýbajú Federácia židovských nábožen-ských obcí v ČR, či Múzeum rómskej kultúry v Brne. Vlak s expozíciou, venovanou holokaustu, sa zastaví na staniach Praha, Plzeň, České Budějovice, Jihlava, Brno, Ostrava, Olomouc, Pardubice, Hradec Králové, Liberec, Ústí nad Labem a Terezín. Podobný ambiciózny projekt vzbudil už v minulom roku na Slovensku obrovskú pozornosť a videlo ho takmer šesťdesiatistich návštevníkov, prevažne z radov školskej mládeže.

Pokračovať budú Kolokviá národnostných menšín a uskutoční sa už tretí ročník nesmierne úspešného komplexného projektu „Visegrad – Terra Interculturalis“, venovaného vzájomným národnostným menšinám v strednej Európe. Popri odbornej konferencii bude mať opäť i kultúrnu zložku, tentoraz výtvarnú.

A plánuje sa ešte veľa, veľa. Jednoducho – veríme, že aj trinástka bude presne taká šťastná, akú si ju urobíme.

DOBRA ZNAČKA

Ekonomika nepustí. Človek sa však neraz pri čítaní správ o tom či onom predaji nejakej známej značky do zahraničných rúk neubrání nostalgii. I keď Česko, v ktorom žijeme, zasa až za také zahraničie nepovažujeme... Nostalgii zo svojich mladých liet som sa napriek tomu neubránila ani ja, keď som sa v slovenskej tlači dočítala, že najznámejší slovenský nealkoholický nápoj vyrábaný z čistého hroznového muštu – Vineu - kúpila konkurenčná česká firma Kofola. Vinea bol nápoj svojho druhu a vo svojom čase naozaj novátorský a takých výrobkov nemalo Slovensko zasa až tak veľa. Málokto vie aj to, že za zrodom tohto nápoja stál významný slovenský enológ a vedec Ján Farkaš, ktorý po tom, čo dostal zadanie vyrobiť nový nealkoholický nápoj, ktorý by konkuroval zahraničným a teda šetril devízy, siahol po prebytkovom hroznovom mušte, z ktorého sa vyrábali nie prívelmi kvalitné sladké vína, a vyčaril nápoj s ľahkou, príjemnou hroznovou chuťou. Pridával do neho dokonca čiernu bazu rastúcu na medziach slovenských chotárov. Odborníci tvrdia, že Vinea bola na svoju dobu naozaj veľmi poctivý výrobok a jej receptúra je prísne chránená patentom. Dokázala sa naozaj trafiť do chuti nás spotrebiteľov, ktorí sme dovtedy pili len presladené malinovy s chuťou umelej hmoty. Vinea bola taký dobrý výrobok, že mala i množstvo svojich napodobňovateľov a jej popularitu nepochybne zvýšila aj pesnička populárnej skupiny Elán „Mám Vineu rád“. Pamätáte sa? Je to už vyše tridsať rokov, čo sa na našom trhu objavili prvé fľašky Vinei. Už to nebude slovenský výrobok, ale český. Ale pravdu povediac, keď sa zbavíme trochy tej nostalgie, nedá sa než nesúhlasiť s názorom, že dobrá značka sa jednoducho predáva...

Naďa Vokušová

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNY

v jedenástich. Ten najväčší, česko-budějovický máme práve za sebou, skončil sa Radničným bálom v piatok 22. februára. Ten najstarší, odohrávajúci sa v kulisách „moravských Atén“, teda Moravskej Třebovej, nás čaká v apríli, najviac ich je koncentrovaných do októbra, ktorý je už tradične Mesiacom česko-slovenskej kultúrnej vzájomnosti.

K Slovenským salónom (nielen) v Nostickom paláci, sídle Ministerstva kultúry ČR, pribudli už koncom minulého roka Slovensko-české večery v Mičovni Pražského hradu. Cieľom aktivity je prezentovať slovenskú menšinu v ČR a česko-slovenské vzťahy na najvyššej predstaviteľnej úrovni, v spolupráci s Kanceláriou prezidenta republiky. Táto naša činnosť sformovala novovytvorené Divadlo Mičovna/Hrani na Hradě. Akcie budú súčasťou spoločensko-kultúrneho života nejslávnnejšieho a najdôležitejšieho miesta v Českej republike – Pražského hradu. Ich program bude prístupný aj na oficiálnych stránkach Pražského hradu www.hrad.cz. Dramaturgia vychádza z faktu, že Pražský hrad je veľmi špecifické,

Ďalšie odchody z HZDS

Hnutie za demokratické Slovensko prišlo o poslanca aj trnavského župana. Tibor Mikuš zatiaľ ostáva nezávislým a bude podporovať vládnú koalíciu. Oznamoval, že po 12 rokoch opúšťa HZDS. Mikuš povedal, že nesúhlasí s vylučovaním „dobrých robotníkov“ z hnutia pre údajné poškodzovanie jeho dobrého mena, ani so „zakonzervovaním“ ľudí vo funkciách, čo vylučuje konkurenciu kvality. Mikuš sa pridal k mnohým poslancom, ktorí HZDS od jeho vzniku opustili. Všetkých spája, že kritizovali jeho najvyššie vedenie. Mikuš vlnil najskôr podporoval kandidatúru Viliama Vetešku na predsedu strany, a keď Veteška ochorel, rozhodol sa proti jedinému doterajšiemu predsedovi hnutia Vladimírovi Mečiarovi postaviť sám. Tibora Mikuša nasledovalo niekoľko ďalších významných členov, napríklad jeho zástupca ako predseda Trnavského samosprávneho kraja Zdenko Čambal, ktorý bol zároveň predsedom Okresného predstavenstva ĽS-HZDS v Holíči alebo exminister hospodárstva a exposlanec Milan Cagala. Odišlo aj 11 členov z 15-členného okresného predstavenstva v Trnave, celé miestne organizácie z viacerých miest a obcí, ďalšie zostali bez predsedov a ich zástupcov.

Lisabonská zmluva v šuplíku

Snaha vládnej koalície premiéra Roberta Fica presadiť Lisabonskú zmluvu medzi prvými členskými krajinami Európskej únie 7. februára zrejme definitívne stroskotala. Ani po vyše týždni sa nepodarilo presvedčiť opozíciu, aby umožnila schválenie zásadného dokumentu EÚ svojimi hlasmi. Opozíčné strany svoju podporu podmieňajú najmä dohodou o spornom vládnom návrhu tlačového zákona.

Slovenské popoťahovanie sa o Lisabonskú zmluvu vyvolalo v únii prekvapenie. Niektorí politici z Bruselu už vyzývali Bratislavu k zodpovednosti. Slovenskí vládni politici zasa varovali pred možnou stratou reputácie krajiny v zahraničí. Expremiér Mikuláš Dzurinda zdôraznil, že postup opozície nemá za cieľ torpédovať snahu ratifikovať Lisabonskú zmluvu, ale záchrana demokratických hodnôt, ku ktorým radí aj slobodu tlače. Hrušovský doplnil, že zodpovednosť za schválenie európskej reformnej zmluvy je na koalícii.

Smer už na čakačke

Eurosocialisti v októbri 2006 suspendovali Smer za to, že porušil uznesenie Berlínskeho kongresu. Teraz suspendáciu zrušili. Hoci diskusia o obnovení kandidatúry na členstvo Smeru v Strane európskych socialistov (PES) bola napätá, Smer získal v hlasovaní predsedníctva 82 percent hlasov. Pri rozhodovaní o tom, či strana Európskych socialistov vráti Smer do pozície kandidáta na členstvo, bol kľúčový list od predsedu strany Smer a premiéra Roberta Fica a predsedu SNS Jána Slotu. Spoločne v ňom odmietli všetky formy diskriminácie a zaviazali sa, že budú podporovať rozvíjanie menšinových práv. Rovnako dôležitý bol prísľub napokon predsa len upraviť návrh tlačového zákona podľa požiadaviek OBSE. Tlačový zákon by nemal obsahovať možnosť udeľovať pokuty ministrom a mal by zľúčiť právo na odpoveď, opravu a dodatočné oznámenie a obmedziť ich tak, aby nemohli paralyzovať médiá. O plnohodnotnom členstve sa bude rozhodovať až na jeseň v roku 2009.

Výmena ministra obransy

František Kašický ako minister obrany skončil. Dopltil na predražené tendre na odhŕňanie snehu, kosenie trávy a upratovanie kasární. Je to už štvrtý minister obrany v ére samostatného Slovenska, ktorý nevydržal vo funkcii celé volebné

obdobie. Exminister povedal, že nezlyhal on osobne, ale úradník ministerstva, ktorý vypísal predražené tendre takmer za štyri miliardy korún. „Necitim subjektívnu zodpovednosť, nezbavím sa však objektívnej zodpovednosti za riadenie rezortu.“ Na poste ho vystrieda Jaroslav Baška. Tridsaťdvaročný Baška bol v minulom volebnom období poslancom Smeru. Od nástupu vlády Roberta Fica v roku 2006 pôsobil ako štátny tajomník Kašického ministerstva. František Kašický odchádza na post veľvyslancu pri NATO.

Liškova vzbur v SDKÚ

Ak si predseda SDKÚ-DS Mikuláš Dzurinda do vnútrostraníckej diskusii obhájil svoj post, Juraj Liška sa zrejme vzdá funkcie podpredsedu. „Nemôžem predsa robiť podpredsedu pri takom štýle politiky, s ktorým ja nesúhlasím,“ dodal. Zmena na predsedníckom poste najsilnejšej opozičnej strany SDKÚ-DS sa však pravdepodobne neuskutoční. Bývalý dvojnásobný premiér Mikuláš Dzurinda, ktorého v utorok podpredseda strany Juraj Liška vyzval na odstúpenie pri nízkej preferencii, z čela SDKÚ-DS odstúpiť neplánuje. Dzurinda tiež odmietol z vlastnej iniciatívy zvoliť mimoriadny stranický kongres o prípadnej zmene vedenia. Strane by podľa Dzurindu neprosperala diskusia o jeho odvolaní v čase, keď údajne nie je známy prípadný nástupca. Zdôraznil však, že ak o mimoriadny kongres

požiadajú tri regionálne predsedníctva, stretnutie podľa stanov strany zvoľá. Šéf SDKÚ-DS vo funkcii potvrdil kongres strany na štyri roky v roku 2006. Expremiér naznačil, že Liškova kritika je v SDKÚ-DS ojedinelá. „Nikde nebol ani náznak tém, o ktorých sa teraz dozvedám z médií,“ dodal.

Tretí rozpad KDH

Štyria poslanci parlamentu - bývalý disident a predseda parlamentu František Mikloško, exminister vnútra Vladimír Palko, niekdajší primátor Košíc Rudolf Bauer a exšéf poslaneckého klubu Pavol Minárik - odchádzajú z Kresťansko-demokratického hnutia. Informovali o tom na tlačovej besede. „Všetci štyria sme dospeli k rozhodnutiu, že KDH je neobnoviteľná. Dnes sa stal doktrínou KDH politický pragmatizmus a oportunizmus. Nechceme byť už v hnutí, kde sú ideológvia Brocka, Fronc a Sabolová, a kde sa predseda Pavol Hrušovský nie je schopný k ničomu vyjadriť, lebo obhajuje len svoju pozíciu,“ povedal František Mikloško.

Štyria poslanci vystupovali samostatne už v minulosti. Odchádzajúci nevyhlásili založenie novej strany. Vladimír Palko potvrdil, že základným momentom, ktorý štvoricu odcudzil od KDH, bol odpor dnes odchádzajúcej štvorice proti vstupu do koalície so stranou Smer. Súčasné vedenie na čele s Hrušovským naopak so Smerom chcelo ísť do vlády. K vzbude sa nepridal podpredseda KDH Daniel Lipšic ani europoslankyňa Anna Záborská, ktorí mali k názorom štvorice blízko.

... a rozum zostáva stáť

Českým prezidentom bol znovu zvolený Václav Klaus. Blahoželali prezidentovi z celého sveta, reagovali predsedovia vlád... a Ján Slota. O profesorovi globálneho ochladzovania pohovoril pekne: „Václav Klaus je človek, ktorý, ktorého si vážim. Vážim si ho nie už päť rokov, desať rokov, ja si ho vážim dvadsať rokov. To je jeden jeden, jeden zmysluplný ekonóm, ktorý pre mňa znamená strašne veľa. A jeho vyhlásenie 'peníze nepoznají sentiment' je pre mňa absolútne. Absolútne.“

O Janovi Švejnárovi má nemenej jasno: „No, ten prišelec, ktorý prišiel z Ameriky (smiech), ja by som sa teda čudoval, čudoval by som sa všetkým, Češi by ho určite vyhnali lopatami, ale to by bola sila, to by bola sila. Ja nemôžem posudzovať nejak českého voliča a tak ďalej a tak ďalej, ale v každom prípade si myslím, že to by bola, to by bol ten hnúť, hnúť. Po česky.“

„No, čo už k tomu môžem povedať. Zase sa vo voľnom čase opil a povedal, čo povedal,“ reagoval na tieto výroky podpredseda vlády Dušan Čaplovič. Na Slovensku je tým všetko vysvetlené – opil sa. Objavili sa aj teórie, že tým porušil prísľub, že sa zdrží urážlivých výrokov. Ale vraj nie, lebo zaviazal sa len neurážať Maďarov, čo Jan Švejnár údajne nie je.

Hnúť je aj Kresťanskodemokratické hnutie: „Ukázali, že sú to diabli vyznávači diablove deti, a nie šíritelia Božieho slova.“ Takto to zvestoval anjel pokoja, predseda národniarov a spoluautor slávneho mierového listu eurosociálistom. Pekne to v ňom s pánom premiérom napísali: „Odmietame všetky formy diskriminácie, netolerancie a nenávisťi. Na Slovensku má každá osoba právo na dôstojný život a zaobchádzanie bez ohľadu na etnický pôvod, rasu, pohlavie, sexuálnu orientáciu či náboženstvo.“

Okrem Klausu je v Slotových očiach dobrý ešte minister školstva Ján Mikolaj. Vysvetlilo sa aj prečo – tajomstvo kvie už v časoch základnej školy a vyzradil ho práve najvyšší šéf všetkých škôl: „Ja som sedel v poslednej lavici, on v predposlednej, takže večne sme si či už ruky pretlačali, alebo hrali piškvorky... boli sme lotri ako každý iný.“ No neviem, či ako každý iný. Určite menší...“

P. A. F. Ztohototový

Literatúra je základ kultúry

Literárne informačné centrum je odbornou inštitúciou, ktorá na Slovensku pôsobí v oblasti pôvodnej literárnej tvorby. Organizuje početné odborné podujatia, vydáva knižné tituly orientované na dejiny slovenskej literatúry a jej osobnosti i diela, ktoré mapujú a reflektujú súčasnú literárnu tvorbu. Zabezpečuje účasť slovenských vydavateľov na významných medzinárodných knižných veľtrhoch a podporuje preklady slovenských autorov u zahraničných vydavateľov.

Je aj vydavateľom dvojtýždenníka o nových knihách Knižná revue a umeleckého mesačníka pre deti Slniečko. Od roku 2003 vedie Literárne informačné centrum (LIC) známy literárny kritik Alexander Halvoník. Nasledujúci rozhovor je malým priblížením činnosti v roku 2007 i nazretím do projektov, ktoré bude LIC realizovať v tomto roku.

ANTON BALÁŽ

3 *Začnime aktivitou, ktorá získala výrazný ohlas verejnosti a prekročila i hranice Slovenska – storočnicou Ladislava Hanusa, zaradenou na podnet LIC-u do kalendára kultúrnych výročí UNESCO na rok 2007. Prečo Hanus a aké podujatia sa v rámci jeho storočnice uskutočnili?*

Ladislav Hanus je určite jedna z najvýraznejších osobností slovenského myslenia 20. storočia. Bol katolícky kňaz, ale spôsob, akým sa jeho reflexia sveta dostala na úroveň svedomia či len svedka doby, ma fascinuje. Veľkú časť života prežil vo väzení a ústrkoch, a predsa ho pokladám za jedného z najslobodnejších ľudí. Vždy som si myslel, že človeka z dnešných jeho trasovísk môže vyvieŕť len kultúra. Hanus mi to svojím dielom potvrdil. Jasnozrivosť jeho myšlienky je priam fascinujúca. Napriek tomu, že videl a chápal tú slepú silu zbraní a moci, ktorá zaplavila svet v dvoch svetových vojnách, svoje chápanie sveta a ľudského progresu založil na kultúre. Keď som mal možnosť vďaka vydaným dielam, ktoré predtým existovali len v nedostupných samizdatoch, nazrieť hlbšie do jeho kulturologickej kozmogónie, bol som šokovaný nezvyčajnou hĺbkou a šírkou záberu. Bol to napriek všetkému jeden z najslobodnejších Slovákov storočia.

Preto bolo treba urobiť niečo, čo Hanusa vráti nielen Slovensku, ale aj svetu. S týmto cieľom sme sa podieľali na organizácii série seminárov o živote a diele tejto osobnosti, ktorej myslenie bolo kongeniálne napríklad s myslením R. Guardiniho či Theilarda de Chardin alebo M. Heideggera. Vydali sme zborník z týchto seminárov. Zabezpečili sme reprezentačnú výstavu o jeho osobnosti, filiáciách so svetovým myslením v 20. storočí. Završením tejto aktivity bol medzinárodný seminár v Ríme, ktorý potvrdil výnimočné miesto Ladislava Hanusa v európskych kontextoch.

3 *Výrazný kultúrny rozmer, prekračujúci hranice Slovenska, má aj európsky festival poézie, divadla a hudby pod názvom Capalest, ktorý sa už päť rokov koná v Banskej Štiavnici. Je to ojedinelá a vlastne jediná šanca v stredoeurópskom priestore dať možnosť zaznieť aj poézii. Akú konkrétnu podobu mal v tomto smere minuloročný Capalest?*

Capalest má po šiestich ročníkoch, zdá sa, trvalé miesto v stredoslovenskom regióne. A to aj vďaka tomu, že svojím obsahom a koncepčným záberom tento priestor ďaleko presahuje. Je to festival multikulturality a diversity. Zúčastňujú sa na ňom básnici z viac ako desiatich krajín, ktorí so svojou poéziou zaplňajú priestory chrámov,

ale i banických štólní. Možno tu vidieť naozaj exotické hudobno-slovné performancie z celého sveta. Minulý ročník pribudli diskusie o európskej identite a stredoeurópskom priestore v súvislosti s Rímskymi zmluvami. Ako špecifický vklad možno chápať francúzsko-slovenskú produkciu na motívy romantického veľdiela A. Sládkoviča „Marína“ v netradičnej scénickej realizácii v autentickom prostredí meštíackeho domu v Banskej Štiavnici. Banská Štiavnica sa v období konania festivalu premieňa na stredoeurópsky Babylón, ktorý tak trochu evokuje niekdajšiu slávu banského mesta, ale zároveň čosi napovedá aj o budúcnosti Európy a jej ideáloch.

3 *Poézia Miroslava Válka znela v minulom roku na mnohých ďalších podujatiach a pódioch. Na štyroch prezentáciách v Prahe – v Slovenskom inštitúte, na knižnom veľtrhu, v Památniku národného písennictví a v Dome národnostných kultúr – sa malo napríklad možnosť s Váľkovou poéziou zoznámiť aj české publikum. Tento rok sa LIC rozhodlo priblížiť v podobnom rozsahu poéziu Milana Rúfusa, ktorý koncom roka zavŕši svoju osemdesiatku. Aké programy a podujatia o tvorbe tohto významného slovenského básnika, už mnohokrát navrhnutého aj na ocenenie Nobelovou cenou za literatúru, LIC pripravuje?*

Popri Válkovi si pozornosť nepochybne zaslúži aj Milan Rúfus. Obaja vyryli nezmazateľnú a nanajvýš úrodnú brázdú na poli slovenskej kultúry. Milan Rúfus sa dnes na Slovensku predáva v nákladoch, o akých sa ani nesníva básnikom aj vo väčších a kultúrnejších krajinách. Obaja majú však spoločné jedno: intenzívne oslovujú mladých ľudí, básnikov i nebásnikov. K osemdesiatke Milana Rúfusa chystáme predovšetkým poetické pásmo Viliama Marčoka, ktoré predstaví básnika v jeho komplexnosti a verím, že po predstaveniach na Slovesnej jari v Martine, po uvedení v rámci Kultúrneho leta v Bratislave, na súťaži mladých autorov vo Zvolene a predstaveniach v Madride či Štokholme dostane príležitosť vidieť ho i české publikum. Ďalej pripravujeme monografiu o jeho básnickom diele, odborné semináre. Slovensko Rúfusa miluje a verím, že sa to prejaví aj pri jeho jubileu.

● Vydanie Rúfusovej monografie je súčasťou edičnej činnosti LIC-u. Aspoň stručne si priblížme tituly vydané v roku 2007 a nazrieme aj do edičného plánu na tento rok.

Literárne informačné centrum sa usiluje pre literatúru urobiť aspoň to základné, čo všetci ľahkoverne zanedbávajú: poskytnúť ľuďom, odborníkom i neodborníkom, aspoň aký-taký prehľad o tom, čo literatúra znamená v dnešnom dezidentifikujúcom sa svete. Preto vydávame napríklad dejiny literatúry, príručky o literatúre, literárne bedekre. Keď sa už, povedzme, nedá rozvíjať literárna teória ani história, nech existujú aspoň materiály, ktoré literatúru ako-tak aspoň identifikujú. Veď to je predsa základ kultúry. A tak sme vydali napríklad štvrté vydanie (za desať rokov) „Dejiny slovenskej literatúry“ S. Šmatláka, „Dejiny literatúry pre deti a mládež“ O. Slackeho, „Slovník literárnej teórie“ P. Valčeka, „Dejiny slovenskej fantastiky“ Miloša Ferka, alebo príručku „Slovenská literatúra po roku 1989“ od autorského kolektívu vedeného I. Hochelom. Zaujímavým titulom je určite aj „Čítanie 2007“, zhŕňajúce výsledky výskumu čítania, ktorý už kontinuálne praktizujeme piaty rok. V tomto roku budeme pokračovať v nastúpenom kurze. Vydáme najúplnejší „Slovník slovenských spisovateľov“, „Dejiny Slovenska“, „Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov“, „Antológiu poézie Slovákov žijúcich v zahraničí“ a zopár publikácií o slovenských spisovateľoch v cudzích jazykoch. Máme však aj zámer vydávať beletristickú prózu v rámci projektu „Sto slovanských románov“.

● Aj v tomto roku bude LIC organizovať účasť slovenských vydavateľov na medzinárodných

PRI UDELOVANÍ CIEN V LITERÁRNEJ SÚŤAŽI JÁNA KOLLÁRA

knížnych veľtrhoch. Ich súčasťou sú aj prezentácie autorov súčasnej literatúry. Spomeňme aspoň najvýznamnejšie pripravované programy a veľtrhy, na ktorých sa slovenskí autori predstavia.

Zúčastníme sa s celonárodnou expozíciou na siedmich medzinárodných veľtrhoch (Paríž, Bologna, Varšava, Viedeň, Frankfurt, Lipsko, Thessaloniki). Pravdaže, najviac sa tešíme na Sväté knihy v Prahe, kde sme pripravili niekoľko programov o slovenských autoroch, mladých, starších i najstarších.

● K rozsiahlej zahraničnej spolupráci so Slovenskými inštitútmi, slovakistickými pracoviskami, prekladateľmi a vydavateľmi kníh slovenských autorov v minulom roku pribudla aj spolupráca so Svetovým združením Slovákov v zahraničí v rámci projektu „Sme jeden slovenský svet“ a prípravou série antológií slovenskej literatúry vytvorenej v zahraničí.

Ako spoločné projekty pripravujete v tomto roku?

Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí je našim možno najnovším partnerom, ale musím povedať, že aj najpodnetnejším. Okrem spomínanej antológie poézie „Medzi dvoma domovmi“ mienime spolupracovať na ďalších zmysluplných projektoch, ako je napríklad internetová prezentácia slovenskej kultúry a literatúry pre slovenské zahraničie, alebo prezentácia slovenskej

židovskej literatúry v Izraeli, z ktorej sme si priniesli práve v týchto dňoch tie najlepšie dojmy i predsavzatia.

● Ako literárny kritik sa sústavne zaoberáte súčasnou slovenskou literatúrou a najmä v Knižnej revue pravidelne publikujete recenzie a kritické články. Ktoré diela z posledného obdobia by ste dali do pozornosti – napríklad aj našim krajanom v Česku.

Veľmi príjemne ma v poslednom čase prekvapil rozsiahly i obsiahly román Mira Bielika „Skutočnosť“. Ide o postpostmodernú generačnú víziu prozaicky debutujúceho autora, ktorá svojím ďalekonosným intelektuálnym dosahom prekračuje všetky hranice slušného debutu. A potom, potešíť sa možno i faktografickou knihou Antona Baláža „Hriešna Vydrica“ o vykričanej štvrti v starej Bratislave, ktorá dokazuje, že láska kvitne v každom veku a čím je hriešnejšia, tým je jej kvet voňavejší.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
		ČESKÝ ROZHLAS
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Kúsky Slovenska v Izraeli

VLADIMÍR SKALSKÝ, NAĎA VOKUŠOVÁ

FOTOMIKKY: AUTOR A PETR ŽUREK

PRI MÚRE NÁREKOV

V zahraničí žijú dva milióny Slovákov, teda – ak uvážime, že na Slovensku žijú aj národnostné menšiny – „slovenský svet“ predstavuje prakticky tretinu slovenského národa. Najviac krajanov žije v USA, druhá najväčšia slovenská komunita žije v Česku. Každého napadne aj Dolná zem, teda dnešné Srbsko, Rumunsko a Maďarsko, Slováci v susedných krajinách ako Poľsko či Ukrajina, emigranti v západnej Európe, Kanade, Austrálii, rýchlo rastúce komunity vo Veľkej Británii či Írsku. Ale slovenský svet, to je aj Izrael so svojou migračnou vlnou po druhej svetovej vojne (a s individuálnym vystaňovalectvom už i pred ňou a počas nej) a s ďalšou v šesťdesiatych rokoch. Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ) má členské organizácie v 23 krajinách, s veľmi dôležitou a kultúrne silnou komunitou v Izraeli však nemalo dosiaľ dostatočne silné kontakty. Aj to bola motivácia, prečo sa SZSZ rozhodlo uskutočniť prvé Dni slovenského zahraničia, ktoré sa začali 13. februára práve v tejto krajine, konkrétne v Tel Avive a Jeruzaleme, ďalšie by mali nasledovať v Londýne.

Dni slovenského zahraničia v Izraeli boli teda aj istou formou „misie“ do prostredia tejto početnej, historicky významnej a kultúrne i politicky dôležitej komunity. Podujatie malo mnohoraký symbolický význam, ako je zjavných i skrytých významov plná celá táto krajina.

Prezentácia knižnej a poeticko-divadelnej tvorby zo slovenského zahraničia, či vytvorenej v súčinnosti so

slovenským zahraničím, sa uskutočnila v spolupráci s Literárnym informačným centrom v Bratislave a slovenskými krajanými spolkami v Kanade a Českej republike. Na mieste boli partnermi slovenská ambasáda na čele s veľvyslancom Milanom Dubčekom, synom slávneho otca, a Združenie vystaňovalcov z Československa (Hitachduth Yotsei Czechoslovakia in Israel) na čele s honorárnym konzulom Slo-

venskej republiky Nathanom Steinerom, potomkom rodiny, ktorá v Bratislave prevádzkovala vychýrené knihkupectvo Steiner. Cenné kontakty sa však podarilo nadviazať aj s neformálnymi skupinami, vrátane veľmi dynamickej komunity úspešných ľudí prevažne strednej generácie, ktorí už tri roky organizujú stále väčšie stretnutia na Slovensku i v Izraeli. Projekt podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a na

PUBLIKUM V TEL AVIVE - ZĽAVA NATHAN STEINER, VLADIMÍR SKALSKÝ, NAĎA VOKUŠOVÁ, IZRAELSKÁ POETKA VERA MEISELSA VALIKA TÓTHOVÁ Z KANADY

KAMILA KYTKOVÁ A EDITA DRORI-ERNSTOVÁ PODPISOVALI V JERUZALEME EŠTE DLHO PO SKONČENÍ AKCIE

VELVYSLANEC MILAN DUBČEK PRI PRÍHOVORE

prezentáciách sa popri predstaviteľoch slovenského a českého veľvyslanectva v Izraeli zúčastnil aj Izraelský veľvyslanec na Slovensku Zeev Boker.

Prvá prezentácia sa uskutočnila v Stredoeurópskom klube v modernom Tel Avive, „izraelskom New Yorku“. Podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, reverend a vyštudovaný herec z kanadského Toronta Dušan Tóth pripravil spolu s manželkou Valikou a priateľmi poeticko-divadelné pásmo „Shalom“, ktoré celkom nedávno získalo aj knižnú podobu. V pásme vystúpili aj slovenské poetky, žijúce v Izraeli, Vera Meisels a Rachel Ošerov, prítomní boli aj ďalší zastúpení autori, vrátane Pavla Schwarza. Jednému z najvýznamnejších izraelských básnikov vôbec, vystáhovalcovi zo Slovenska Tuviovu Rübnerovi zabránil v účasti iba zdravotný stav. I tak sa však na podujatí stálo, hoci sa v priebehu akcie prinášali stoličky.

Na rovnakom mieste sa uskutočnila aj pestrá prezentácia, moderovaná spoluautorom tohto článku. V jej rámci sa predstavila kniha Eleny Kytkovej-Kovalovej „Mŕtvi sa dívajú“, vydaná Slovensko-českým klubom v Prahe a pokrstená v auguste na oslavách SNP v Banskej Bystrici. Prózu s tematikou Slovenského národného povstania predstavila dcéra autorky, televízna dokumentaristka Kamila Kytková, priateľka autorky, v Izraeli žijúca legendárna účastníčka Povstania „partizánka Katka“ Edita Drori-Erstová a spoluautorka tohto článku ako predsedníčka inštitúcie, ktorá knihu vydala. Riaditeľ Literárneho informačného centra v Bratislave Alexander Halvoník uviedol prvú antológiu slovenskej literatúry o holokauste *Božia ulička*, ktorá v tomto roku vyjde aj v hebrejčine, výber básní Milana Richtera v hebrejskom preklade *Anjel s čiernymi krídlami*, či anglický preklad knihy Alfreda Wetzlera, ktorý ušiel z koncentračného tábora a podal o tom obsiahlu správu, *Escape from Hell* a ďalšie tituly. Svetové združenie Slovákov v zahraničí a Literárne informačné centrum predstavili aj pripravovanú edíciu Antológií slovenskej literatúry v zahraničí so zastúpením autorov z Izraela i židovských autorov, žijúcich v iných slovenských komunitách, ako aj zámer prezentovať slovenskú literatúru na knižnom veľtrhu v Jeruzaleme a ďalšie projekty. Súčasťou pásma bolo aj čítanie z rukopisu

KRIVOLAKÉ ULIČKY JERUZALEMA

Viery Groznerovej „Symetrie živote“, ktorý táto slovensko-izraelsko-česká podnikateľka pripravila spolu s českým básnikom Pavlom Cmiralom, a ktorý by mal vyjsť v tomto roku v Prahe.

Celé pásmo sa v mierne pozmenenej podobe predstavilo aj v legendárnom, pôsobivom Pamätníku holokaustu Jad Vašem (Yad Vashem) v Jeruzaleme. Tam sa uskutočnilo aj navzájom sa dopĺňajúce čítanie z textov Eleny Kytkovej-Kovalovej a Edity Drori-Erstovej, prítomný bol aj ilustrátor knihy „Mŕtvi sa dívajú“, svetoznámy izraelský maliar Motke Blum s manželkou Šošanou. V publiku bolo aj dvadsať slovenských učiteliek, ktoré boli v tom čase na štáži v Jad Vašeme.

• • •

Treba podotknúť, že stretnutia s Izraelčanmi, ktorí pochádzajú zo Slovenska, boli neraz veľmi dojemné a pôsobivé. Pochopiteľne, že išlo veľmi často o starších ľudí, ktorí nemajú už priveľmi čulé kontakty s rodnou krajinou či krajinou svojich predkov. Reagovali preto veľmi živo a citlivo na jednotlivé body programu, zapájali sa vlastnými pripomienkami, zdravili sa osobne so všetkými účinkujúcimi. Bolo vidieť, že všetko, čo sa odohráva na Slovensku či v slovenskej komunite po svete, ich zaujíma a rozhodne nenecháva ľahostajnými. Veď práve oni sú ľuďmi komplikovaných osudov a veľkých príbehov, nehovoriac už o ich zložitom vzťahu k Slovensku – veď mnohí žijú len preto, že na Slovensku už v kritickej chvíli nežili, ako zaznelo v jednej básni z pásma „Shalom“...

Nemenej pôsobivý je aj samotný Izrael, zvlášť Jeruzalem. Zatiaľ čo Tel Aviv je veľké moderné mesto s mrakodrapmi a západným duchom, Jeruzalem vás musí chytiť za srdce, nech ste vyšli z akejkolvek kultúry. Je to doslova Babylon, a to nielen jazykový. Stačí prejsť zopár ulíc a ocitáte sa v úplne inom, v každom prípade veľmi hlboko pocitovom svete. Moderné mesto euroamerického typu natesno hraničí s ulicou Ethiopia plnou Etiópcanov, i s etiópskym chotárom. A táto ulica zasa s ortodoxnou štvrťou, kde vstúpite do sveta prísnych zásad a predpisov, najmä,

PÔSOBIVÝ PREDNES DUŠANA TÓTHA

keď sa vám tam podarí zavítať počas šábesu. Vidíte tu dôstojne sa prechádzajúcich Židov, vrátane detí, v tradičných odevoch, akoby vystrihnutých z historického filmu, horúčkovo riešiacich napríklad problém spadnutého šálu z pliec ktoréhosi z nich, ktorý nemôžu zdvihnúť, lebo im to pravidlá šábesu zakazujú, či auta, zabúdivšieho do ich ulíc, kde v tomto čase tiež nemá čo robiť...

Ešte zvláštnější pocit vás prepadne, keď sa dostanete medzi hradby Starého mesta s jeho úzkymi krivolakými uličkami, plnými bazárov, v ktorých môžete ľahko zabúdiť zo štvrte do štvrte – tento fantastický svet obsahuje arabskú štvrť, štvrť židovskú, kresťanskú i arménsku. Zažiť valiaci sa dav Arabov, ktorí sa jednou z uličiek vracajú z bohoslužby zo slávnej mešity Skalný dóm ako mohutná rieka, ktorá vás je schopná úplne zmiesť, vo vás vyvoláva i trochu strach, ale rovnako sa môžete v pravý čas ocitnúť v inej uličke, po ktorej tečie riava kresťanov, prechádzajúcich Krížovou cestou s jej zastávkami, či v piatok večer zažiť valiaci sa dav Židov, ktorí neraz i so spacákmi vyčkávajú na to, aby sa hneď na začiatku šábesu dostali k Múru nárekov... Zvláštne, naozaj zvláštne. A keď si k tomu prímyslíte ešte stráne Jeruzalema, posiate svetlými príbytkami, obloženými jednotným druhom kameňa, či židovskými i arabskými cintorínmi, ale najmä historickými pamiatkami všemožných kultúr, obrázok je dokonalý. Slávne kostoly, hrobky či miesta narodenia biblických postáv sa tu miešajú so zlatými kopulami pravoslávnych kostolov, s mohutnými arabskými mešitami či strohými židovskými chrámami. A ak vám do toho ešte sviatí subtropické slniečko, cítite sa naozaj tak trochu ako v raji. I keď môžete zažiť i odvrátenú tvár Starého mesta - to keď sa do jeho uličiek, vytvárajúcich dokonalý labyrint, dostanete vo večerných hodinách počas silného lejaku a zabúдите v nich. V takýchto chvíľach prežívate okamihy skutočného hororu, ako sme sa sami na vlastnej koži presvedčili. Pusté uličky bez bazárového ruchu, v ktorých sa len občas mihne hrozivý tieň, či túľajúce sa mačky, alebo na ktorých sa miesi tečúca dažďová voda s krvou, vytekajúcou zo zatvorených mäsiarstiev. V každom prípade vo vás Jeruzalem zanechá dojem a vnem, na ktorý sa nikdy nedá zabudnúť...

SLOVENSKO A LCD MODULY

Na Slovensku možno vyrastie nový závod na výrobu LCD modulov. Slovensko totiž patrí medzi krajiny, ktoré by mohli získať investíciu taiwanskej spoločnosti AU Optronics. Podľa Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu sa taiwanská spoločnosť AU Optronics o Slovensko už zaujímal. Zástupcovia spoločnosti boli na Slovensku vlni v októbri v rámci business misie dvanástich taiwanských spoločností. AU Optronics je najväčší taiwanský a jeden z najväčších svetových producentov LCD displejov s technológiou TFT. Firma je tiež prvým výrobcom TFT-LCD displejov, ktorý úspešne vstúpil na newyorskú burzu Technology Inc. Vlni dosiahla celkové výnosy v objeme 14,8 miliardy dolárov. Spoločnosť ku koncu minulého roka zamestnávala zhruba 43-tisíc pracovníkov.

(ha)

FEBRUÁR 1948: VÍŤAZSTVO KOMUNISTOV

Politický prevrat. Tak hodnotí udalosť z 25. februára 1948, ktorý znamenal nástup komunistickej totality, väčšina slovenských historikov. Jeden moment netreba v krajinách, kde vládli komunisti, podceňovať ani dnes, upozorňujú historici.

„Február 1948 zlikvidoval priestor pre mimovládne organizácie, ktoré nie sú

riadilo komunistické strany v krajinách východného bloku. „Soviety kritizovali československých komunistov, že sa im stále nepodarilo získať absolútnu moc. V iných krajinách už mali v tom čase dominantné postavenie,“ hovorí historik Marek Symy z Múzea SNP v Banskej Bystrici.

Komunisti sa snažili najväčšieho konkurenta – Demokratickú stranu – zdiskreditovať. Vhodnou zámkou bola skutočnosť, že po roku 1945 vstúpilo do tejto strany aj množstvo katolíkov, ktorí predtým podporovali Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu.

„Vydávali časopisy, nadväzovali kontakty s emigráciou. Komunisti videli v existencii týchto skupín, ktoré však nemali reálny dosah na slovenskú politiku, pakt s ľudáctvom,“ vysvetľuje Šutaj. Demokratickú stranu rozkladali aj zvnútra. „Snažili sa k nim infiltrovať a vytvárať tam ľavicové až komunistické prúdy.“ Komunisti sa pokúsili oslabiť DS aj cez proces s prezidentom Slovenského štátu Jozefom Tisom. Demokrati totiž pred voľbami katolíkom sľúbili, že nebude popravený. „Komunisti predpokladali, že odsúdením Tisa sa DS rozdelí, čo sa nestalo,“ hovorí Symy.

Predzvestou politického prevratu bol útok na Zbor povereníkov, výkonný orgán Slovenskej národnej rady. Jeho predseda, komunista Gustáv Husák, podal v októbri 1947 – v rozpore so zákonom – demisiu všetkých členov. V rokovaní o novú podobu zboru potom DS stratila tri miesta. „Nebolo to síce definitívne víťazstvo komunistov, pozícia DS sa však výrazne oslabil,“ povedal Šutaj.

Tým viac, že strana mala čoraz väčšie vnútorné problémy. Časť členov kritizovala predstaviteľov DS Jána Ursínyho a Jozefa Lettricha za ich politiku po voľbách 1946, že sa

aktívne nepostavili proti komunistom. Na január 1948 zvolali demokrati zjazd, na ktorom sa mali skonsolidovať a pripraviť na voľby plánované na máj.

V januári však došlo k ďalšej kríze. Vyvolalo ju odvolanie ôsmich policajných funkcionárov – nekomunistov – československým ministrom vnútra Václavom Noskom. České občianske strany sa s Demokratickou stranou dohodli, že ich ministri podajú na protest demisiu.

„Predpokladali, že tak spraví väčšina ministrov, takže prezident Beneš bude

nútený vyhlásiť nové voľby. Demisiu však podalo len 12 z 26 ministrov, takže komunisti sa snažili presvedčiť Beneša, aby ju prijal a vymenoval nových členov vlády z ich radov,“ hovorí Šutaj.

Komunisti začali organizovať masové demonštrácie, ulicami pochodovali ozbrojení členovia Ľudových milícií. Šutaj hovorí o „dobro premyslenej politike, ktorej Beneš nedokázal vzdorovať“. Výsledkom bolo, že 25. februára 1948 Beneš demisiu prijal a komunisti sa ujali moci v celom Československu.

„Demokrati podcenili situáciu, február ich zaskočil. Nepočítali s tým, že prichádza rozhodujúci boj. Mysleli si, že rozhodnú voľby,“ tvrdí Symy. Komunisti by však podľa neho získali moc, aj keby kládli demokrati väčší odpor. „Československo bolo začlenené do sovietskej sféry vplyvu.“

(mv)

KAŽDÁ PIATA OCTAVIA SA VYROBÍ NA SLOVENSKU

Nová Škoda Octavia, ktorá je tento rok jediným novým modelom nabiehajúcim v slovenských automobilkách, začala od marca schádzať z liniek v bratislavskom Volkswagene. Najskôr ich bude sto denne, do konca roka výroba stúpne na 250, čo je porovnateľné s Volkswagenom Touareg alebo Porsche Cayenne. V mladoboleslavskej Škode sa v súčasnosti denne vyrába asi 900 Octavií.

„Začíname s výrobou limuzín, v druhom polroku pribudnú aj verzie kombi,“ hovorí Ján Sláčík, produktový manažér Octavie v bratislavskom Volkswagene. Na Slovensku sa Octavie začali vyrábať preto, lebo mladoboleslavská automobilka už pracovala na maximálnu výrobnú kapacitu.

„Zaujmem o tieto vozidlá dostal produkciu na takú úroveň, že sa musia vyrábať vo viacerých závodoch,“ hovorí Andreas Tostmann, predseda predstavenstva Volkswagen Slovakia. V Bratislave sa bude vyrábať väčšina motorizácií a takmer všetky výbavy. Výnimkou sú len špeciálne modely ako športová Octavia RS a viacúčelový Scout, ktoré sa produkujú vo veľmi malých množstvách a nemalo by zmysel ich výrobu ešte rozširovať. „Octavie zo Slovenska sa budú predávať na domácom trhu a na všetkých blízkych trhoch, kde to bude kvôli nižším logis-

tickým vzdialenostiam dávať zmysel. Takisto autá určené na východ od Slovenska pôjdu z Bratislavy,“ vysvetľuje Ján Sláčík.

Auto z mladoboleslavskej automobilky nahrádza Volkswagen Polo, ktorý v Bratislave schádzal z liniek do konca minulého roka, potom sa jeho výroba presunula do Španielska. Podľa produktového manažéra však medzi Polom a o 65 centimetrov dlhšou Octaviou nie je rozdiel vo výrobe až taký veľký ako u ostatných áut rôznych tried. „Iste, dlhšiemu a širšiemu autu musíte prispôbiť linku, ale Polo aj Octavia majú rovnakú koncepciu elektrických rozvodov a ostatných dielov a dajú sa objednať s rovnakými výbavami,“ dodáva Sláčík.

Odišnosťou oproti ostatným autám vyrábaným v Bratislave (Audi Q7, Volkswagen Touareg a Porsche Cayenne) je, že karosérie Octavií sa vozia z Mladej Boleslavi. Koncern podľa informácií práve zvažuje, či v Bratislave investuje do zvarovne pre Škodu, aby sa karosérie nemuseli dovážať.

Výroba Octavií na Slovensku pomôže aj ich predaju. „Pre nás to znamená veľmi veľa. Týmto splníme podmienku vyrábať auto na Slovensku, ktorú si kladie štátna správa pri výberových konaniach, takže získame širší priestor na predaj,“ povedal Matej Bugár, konateľ dovozcu Škoda Auto Slovensko.

O marketingovom využití auta vyrábaného na Slovensku importér Škody uvažuje, len je ešte príliš skoro na konkrétne kroky. „Musíme vymyslieť niečo

závislé od politických elít, dokážu sa zmobilizovať. Preto je veľmi dôležité, aby bola v každej situácii zachovaná sloboda a voľnosť pre občianske iniciatívy,“ myslí si historik Štefan Šutaj zo Slovenskej akadémie vied v Košiciach.

„Vítaný“ február neprišiel zo dňa na deň. Komunisti sa na prevzatie moci pripravovali už od mája 1946, keď vyhrala voľba na Slovensku Demokratická strana (DS). Zlom prišiel na jeseň 1947, keď vzniklo na popud Sovietskeho zväzu takzvané Informbyro, ktoré

SNÍMKY: ARCHIV

nové. Určite to ale nebude pohrabanie sa so slovom Slovakia, ktoré používa iný výrobca, to by bolo kontraproduktívne,“ hovorí Matej Bugár.

Škoda na slovenskom trhu už niekoľko rokov stráca podiel. Kým ešte v roku 2003 ho mala vyše 40-percentný, vlni to už bolo len niečo cez 21 percent. „Je to prirodzené, dochádza k pre-rozdeľovaniu trhu, ktorý sa bude viac podobať vyspelým európskym. My nie sme domáca značka, ale náš súčasný podiel je napríklad aj tak rovný tomu, čo má Fiat v Taliansku,“ dodáva Bugár.

V Českej republike žije zatiaľ najmladšia slovenská menšina vo svete vôbec – v tomto roku oslavuje pätnáste výročie svojho zrodu.

Po rozdelení Česko-Slovenska sa v pozícii najväčšej národnostnej menšiny v Česku a druhej najväčšej na svete (po Spojených štátoch amerických) ocitlo vyše trisťtisíc bývalých česko-slovenských občanov slovenskej národnosti. Táto menšina má preto z logiky vecí celkovo špecifické postavenie medzi ostatnými.

Sebavedomá a životaschopná

NAĎA VOKUŠOVÁ, VLADIMÍR SKALSKÝ

Slováci žijúci v Českej republike sa len ťažko a pomaly vyrovnávali s faktom, že sa stali z noci na ráno národnostnou menšinou. Išlo nielen o psychickú záležitosť, ale koniec-koncov i o počiatočné administratívne problémy. Tie sa časom utriasli a slovenská menšina v Česku sa postupne ešte viac rozrastala najmä migráciou mladých Slovákov za prácou a štúdiom. V súvislosti s rozdelením Česko-Slovenska postupne vznikali aj nové menšinové spolky a združenia. Slovenskú menšinu dnes zastupuje rôznorodé spektrum občianskych iniciatív, ktoré sa postupom času sformovali do troch hlavných prúdov, reprezentovaných Klubom slovenskej kultúry, Obcou Slovákov a Slovensko-českým klubom. Okrem toho v Českej republike pôsobí i rad užšie zameraných či menších spolkov.

Je len logické, že medzi najdôležitejšie aktivity tejto komunity sa čoskoro, vlastne hneď po rozdelení, zaradili najmä mediálne projekty. Tie pochopiteľne hrajú nezastupiteľnú úlohu pri organizovaní činnosti krajankej komunity, pri informovaní českých Slovákov, ale aj širšej českej verejnosti. Veď napokon v Prahe sme mohli nadväzovať na dlhú a slávnú históriu slovenských médií. Spomenúť môžeme literárne almanachy študentského spolku Detvan, ktorý fungoval v rokoch 1882-1948. Nemenej slávnou kapitolou bol mesačník pre umenie Elán, vydávaný od roku 1930 v Prahe. Ďalej napríklad mladý slovenský komunista Viliam Široký začal v roku 1936 vydávať v Prahe týždenník Slovenské zvesti. Pochopiteľne, že v neskoršom období v Česku pôsobilo veľké množstvo slovenských novinárov.

V Českej republike dnes vychádzajú tri slovenské spoločenské mesačníky. Hneď v roku 1993 začali vychádzať dva – Džavot, ktorý sa od roku 1994 premenoval na Korene a Slovenské listy (neskôr premenované na Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť). V roku 1996 odišla redakcia Koreňov od ich vydavateľa, Obce Slovákov, a začala pod vydavateľskou kuratelou vydávať časopis Klub Korene, od roku 1997 pod názvom Slovenské dotyky. Od roku 2004 vychádza tiež literárny štvrťročník, česko-slovenská revue Zrkadlenie-Zrcadlení, ktorú vydáva Slovenský literárny klub v ČR. V roku 2002 sa okolo divadelnej ČeskoSlovenskej Scény a jej Café Teatru Černá labuť sformoval dvojazyčný dvojmesačník Ilustrovaný žurnál Černá labuť. Slovensko-český klub prevádzkoval od roku 2001 internetový denník

krajanov Český a slovenský svet, ktorý sa v súčasnosti pretransformoval na internetový portál Slováci vo svete, ktorého hlavným vydavateľom je Svetové združenie Slovákov v zahraničí.

Slováci v Českej republike vydávajú aj celý rad neperiodických publikácií, ktoré sú buď z dielne jednotlivých slovenských organizácií alebo vznikajú nezávisle od nich zásluhou známych slovenských tvorcov. Výrazne najvýznamnejšími vydavateľmi kníh sú Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR.

Pokiaľ ide o slovenské kultúrne a spoločenské akcie, vládne v Českej republike silná regionálna nevyváženosť – s obvykle viac než dvadsiatimi podujatiami mesačne v Prahe kontrastuje takmer absencia slovenskej kultúry v mnohých iných mestách, vrátane krajských. Preto, ak chceme hovoriť o slovenských kultúrnych aktivitách na území Českej republiky, v prvom rade treba spomenúť cyklus festivalov „Dni slovenskej kultúry po Českej republike“, ktorý usporadúva Slovensko-český klub. Projekt je ako celok najväčšou slovenskou aktivitou na území Českej republiky, jednotlivé festivaly prebiehajú v rozsahu päť dní až mesiac a zahŕňajú od siedmich do niekoľkých desiatok jednotlivých podujatí prezentujúcich divadlo, literatúru, hudbu, výtvarné umenie, folklór a podobne. Cyklus sa neustále rozširuje, v roku 2007 sa uskutočnil už v trinástich mestách. Jeho zmyslom je predstavovať slovenskú kultúru v regiónoch, kde je o ňu veľký záujem, avšak kam sa inak často ťažko dostáva. Ide o jediný podobný cyklus festivalov. Jednotlivé festivaly spoluorganizujeme s rôznymi regionálnymi partnermi aj partnerskými organizáciami slovenskej menšiny. Významnými partnermi sú jednotlivé mestá, miestne divadlá, galérie, knižnice, kultúrne služby či kultúrne domy. Projekt podporuje aj partnerské vzťahy medzi mestami v ČR a v SR (Moravská Třebová - Banská Štiavnica, České Budějovice - Nitra, Praha 2 - Bratislava-Rača, Praha 7 - Bratislava-Nové Mesto a podobne), v niektorých prípadoch nadviazanie či obnovenie takejto spolupráce inicioval (Kroměříž - Nitra, Jihlava - Trnava, Kraj Vysočina - Nitriansky kraj a iné). Myšlienka sa zrodila na základe iniciatívy Kultúrnych služieb mesta Moravská Třebová. Mimoriadne renomé si získal festival v Českých Budějoviach, kde sa jeho súčasťou stal aj Radničný bál, najväčší ples v južných Čechách, ktorý nadobudol česko-slovenský charakter. Popri vysokej umeleckej hodnote si festival

NA DŇOCH SLOVENSKEJ KULTÚRY V MORAVSKEJ TŘEBOVĚ

lom darí získavať veľkú návštevnosť, značnú mediálnu odozvu a spoločenskú úroveň. Za zmienku stojí, že na Dňoch slovenskej kultúry v Českých Budějoviach prezentoval osobne svoju literárnu tvorbu aj prezident SR Rudolf Schuster, na tejto prezentácii sa osobne zúčastnili aj podpredseda vlády Petr Mareš, veľvyslanec SR v ČR Ladislav Ballek, veľvyslanec ČR v SR Rudolf Slánský, prvý námestník ministra kultúry ČR Zdeněk Novák, hejtmán Juhočeského kraja Jan Zahradník a samozrejme i primátor Českých Budějovic Miroslav Tetter.

Slovensko-český klub tiež spoluprodukuje divadelnú ČeskoSlovenskú scénu / Café Teatr Černá labuť. Domovskou scénou projektu je od roku 2001 moderný priestor, interiér ktorého navrhla významná česká architektka Eva Jiřičná. ČeskoSlovenská scéna však účinkuje hosťovky aj v ďalších českých a slovenských mestách. Hlavným cieľom scény je uvádzať predstavenia, na ktorých spolupracujú českí a slovenskí divadelníci. Herci oboch národností v nich hrajú spolu, každý vo svojom jazyku. Ďalším cieľom scény je privázať do Prahy najkvalitnejšie predstave-

nia – najmä mladého – slovenského divadla. Scéna tak vyplňa medzeru v oboznámenosti publika, ktorá vznikla okrem iného nízko úrovňou vzájomnej televíznej výmeny. ČeskoSlovenská scéna sa venuje aj galerijnej činnosti, uvádza koncertné programy, a ako sme už spomínali vydáva svoj Programový žurnál Černá labuť.

Slovensko-český klub organizuje tiež už tradičné „Slovenské salóny v Nostickom paláci“. Projekt predstavuje mimoriadne prestížny cyklus spoločensko-kultúrnych podujatí, ktorý poskytuje možnosť každomesačne prezentovať slovenskú kultúru (vytvárať akúsi jej výkladnú skriňu) priamo v hlavnom sídle Ministerstva kultúry Českej republiky. Realizovať sa začal v januári 2005 v spolupráci Slovensko-českého klubu a Kultúrneho centra Nostický palác. Od minulého roku sa podobné, veľmi prestížne večery konajú aj v Mičovni Pražského hradu. Pražský hrad je miestom významných kultúrnych podujatí a nepochybne vďaka spoločným dejinám našich krajín, aj miestom, ktoré je vyložené predurčené i na česko-slovenské a slovensko-české programy, ktoré pod názvom „Česko-slovenské večery na Pražskom hrade“ organizuje klub spolu so Sdružením Aréna a Kanceláriou prezidenta republiky. V oboch týchto historických pražských budovách pripravujeme bohatý kultúrny program – od malých divadelných útvarov, cez hudobnú produkciu, uvádzanie nových kníh, približovanie významných slovenských osobností – súčasných i minulých, ktoré sa zaslúžili o česko-slovenskú vzájomnosť. Ako jednu z najdôležitejších akcií za posledné obdobie môžeme menovať podujatie „Charta 77 a Slováci“, ktoré sa konalo koncom minulého roku práve v Nostickom paláci. Zúčastnil sa na ňom prezident Václav Havel, ako i mnohí slovenskí a českí chartisti. Na stretnutí sa hovorilo o významnom historickom podiele slovenských signatárov Charty 77 na politickom diani v období vzniku tohto dokumentu.

Slovensko-český klub realizuje aj veľké množstvo širších medzinárodných projektov. Bol koordinátorom prezentácie stredoeurópskej literatúry navonok pod názvom „Centraleuropeans in Central Europe“. Podieľa sa tiež na organizovaní najväčšej vedomostnej súťaže pre deti a mládež vo visegradskom priestore „Eurorebus“. Klub koordinuje aj projekt „Visegrad – Terra Interculturalis“, venovaný vzájomným národ-

nostným menšinám. V rámci neho sa uskutočňujú jednak spoločné kultúrne podujatia a tiež každoročné konferencie, z ktorých sa vydáva zborník.

Slovenský literárny klub v ČR pripravuje každoročne celorepublikovú „Literárnu súťaž Jána Kollára“ pod záštitou veľvyslanca SR v ČR Ladislava Balleka a s podporou ministerstiev školstva a kultúry, ako aj Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Slovensko-českého klubu. Každoročne sa vyhlasujú výsledky v žánri poviedka v troch kategóriách – deti zo základných škôl, stredných škôl a mladí ľudia do 26 rokov. Súťažné práce anonymne vyhodnocujú významní slovenskí spisovatelia či literárni teoretici. Peňažité i vecné ceny sa odovzdávajú na slávnostnom vyhlásení v Nostickom paláci, na ktorom sa zúčastňujú i významní predstavitelia politického i kultúrneho života z oboch našich krajín.

Spolu s Obcou Slovákov v ČR sa Slovensko-český klub podieľa na príprave pravidelného „Česko-slovenského bálu“, ktorého hlavným organizátorom je Zuza Art Production. Bál predstavuje svoju návštevnosťou a plejádou vystupujúcich slovenských i českých hviezd vrchol pražskej spoločenskej sezóny. Obec Slovákov tiež každoročne udeľuje „Cenu Mateja Hrebendu“ dvom osobnostiam – jednému Slovákovi a jednému Čechovi – za mimoriadny prínos

k rozvíjaniu česko-slovenských a slovensko-českých vzťahov. Vyhlásenie výsledkov býva taktiež spojené s bohatým kultúrnym programom. Klub slovenskej kultúry je zasa spoluorganizátorom „Slovenského plesu“. Taktiež pripravuje spolu s Historickou skupinou priamych účastníkov SNP každoročnú (i keď s niekoľkými prestávkami) „Plavbu po Vltave“, venovanú výročiu Slovenského národného povstania. Z naozaj veľkých a významných podujatí treba ešte spomenúť folklórny festival „Jánošíkov Dukát“, ktorý spoluusporadúva Obec Slovákov v ČR a súbor Púčík, ako aj akciu „Praha - srdce národov“, pripravovanú súborom Limbora.

Pätnásť rokov po zrode slovenskej menšiny v Česku môžeme konštatovať, že ide o výnimočne sebavedomú, aktívnu a životaschopnú menšinu. Je síce ovplyvňovaná rýchlo prirodzenou asimiláciou, danou predovšetkým prevahou zmiešaných manželstiev, napriek tomu z hľadiska slovenského povedomia nepochybne predčí najväčšiu slovenskú komunitu v zahraničí, ktorá je v USA. Výrazným špecifikom prostredia, v ktorom žije, je nielen spoločná história, ale aj vzájomná zrozumiteľnosť češtiny a slovenčiny, a tým daný i nesmierne veľký záujem českého prostredia o slovenskú kultúru a dianie v tejto susednej a stále veľmi blízkej krajine. Už aj preto nepochybne má slovenská menšina v ČR pred sebou stále bohatú a pestrú budúcnosť.

Záujem zlatokopov o Slovensko rastie

S rastúcou cenou zlata na svetových trhoch sa úmerne zvyšuje aj záujem prospektorov o slovenské zlatonosné žily. Ešte pred tromi rokmi preverovali hľadači zlata 15 lokalít, začiatkom tohto roka bolo na Slovensku zaregistrovaných už 37 prieskumných území, informovalo ministerstvo životného prostredia. Cena zlata v ku koncu januára dosiahla nový historický rekord, keď prekročila hranicu 910 dolárov za uncu.

„V krajine je už vyše dvesto lokalít s potvrdeným výskytom zlata,“ povedal Stanislav Jeleň z geologického ústavu Slovenskej akadémie vied. Takmer všetky náleziská si však vyžadujú väčšie náklady na ťažbu, ako je predpokladaný príjem z predaja zlata.

Jediná lokalita, z ktorej sa dodnes zlato reálne získava, je Banská Hodruša neďaleko Banskej Štiavnice. Napriek tomu, že nálezisko je už niekoľko rokov v útlmovom režime, vydolovali baníci spod zeme v minulom roku takmer 90 kilogramov zlata. Ďalšie kilogramy vzácneho kovu by mali podľa riaditeľa firmy Slovenská banská Richarda Kaňu získať aj v tomto roku z prieskumných činností.

Podľa Stanislava Jeleňa sa menšie nálezy zlata dajú v budúcnosti očakávať napríklad aj v okolí Zlatej Bane v pohorí Slánske vrchy na východe krajiny, najväčšia šanca na objavenie využiteľných zásob drahého kovu

je však práve v regiónoch stredného Slovenska, kde v minulosti baníci už zlato ťažili.

Väčšina spoločností, ktoré v súčasnosti na Slovensku hľadajú zlato, má zahraničných majiteľov. Okrem kanadského Tournigan Gold, ktorý sa chystá prostredníctvom dcérskej firmy Kremnica Gold ťažiť zlato pri Kremnici, majú zaregistrované prieskumné územia napríklad firmy G.B.E. a Bellmin, ovládané britskou spoločnosťou Anglo-Slovak Minerals. Zlato hľadajú najmä na východe Slovenska, ale aj v Turčoku neďaleko Kremnice a pri Handlovej. Cyperská spoločnosť Emed Mining zasa ohlásila nádejné výsledky prieskumu na Slatinských lazoch a Bielom vrchu pri Detve. Či bude nálezisko aj ekonomicky využiteľné, ukážu ďalšie výskumné vrty.

Pri Kremnici v lokalite Šturec, kde už v minulosti ťažba prebiehala, sú zatiaľ najvyššie potvrdené zásoby zlata. Tie sa napriek odporu verejnosti aj miestnej samosprávy chystá vyťažiť Kremnica Gold. Odborníci odhadujú zásoby zlata v tesnej blízkosti historickej Kremnice približne na 30 ton.

Kremnica Gold sa však neuspokojila iba s týmto náleziskom a jej geológovia hľadajú zlato aj pri Lutile a Vyhniach. Podľa riaditeľa firmy Borisa Bartalského sú obe lokality nádejné. „Lutila je priame pokračovanie kremnických žíl. Boli vykonané vrty, ktoré naznačili, že

by tam mohla byť mineralizácia,“ povedal Bartalský. Ekonomicky využiteľné zásoby sa však doteraz nepotvrdili. Pri Vyhniach v Štiavnických vrchoch spoločnosť urobila rozbor hornín a v tomto roku chystá prvé prieskumné vrty.

Väčšina samospráv sa v súčasnosti otváraní nových povrchových baní na ťažbu nerastov bráni. Ložiská sa najčastejšie nachádzajú v horských oblastiach, ktoré by chceli obce využívať najmä na rekreáciu a od zvýšeného prílivu turistov očakávajú naplnenie obecných pokladníc. Podľa zákona nedostanú firmy na ťažbu povolenie, pokiaľ s ňou dotknuté obce nesúhlasia.

Vlastimil Rezek

fejton

Poznáte to. Keď ste ženou v mužskom kolektíve, môžete sa od mužských kolegov dočkať rôznych srandičiek, pretože si myslia, že ako žena musíte jačať, keď zazriete myš, žabu či iného tvora. Preto som tú podivnú vec, ktorá ležala na umývadle, považovala len za ďalší blbý fór svojich mladších kolegov. TO NIEČO vyzeralo ako list, chcela som to odhodiť, ale akonáhle som sa toho dotkla, objavila sa malá pacička. Ha, žaba.

Netopier superintendanta Carringtonna

„James, kde sú mladísi, ja ich prerazím, tie ich fóry. Dali na umývadlo žabu. Živú!“

Kolega sa na mňa pozrel cez tučné sklá okuliarov. „Žabu? Si si istá?“

„Som, pozri, na umývadle je žaba!“

„Tak sa teda na tú žabu pozrieme,“ zdvihol sa James zo stoličky. „Veď to nie je žiadna žaba, ale suchý list.“

„Je to žaba, má pacičky.“

„Počkaj.“ Kolega vytiahol z vrecka guľčkové pero a strčil do tej veci. Pohla sa. „Namôjveru, je to živé,“ povedal James a chňapol po nej. Zapišťala.

„Myš!“

„Fúúúú, máte tu čurbes a sú tu myši, ktoré sa maskujú ako žaby.“

„Ale, kdeže myš, pozri, čo to je,“ prekvapene povedal kolega a roztvoril dlaň. „Toto naozaj nie je myš.“

Zvieratko jemne pišťalo, mrmčalo, hnevalo sa a potom rozťahlo zmoknuté dračie krídla. Bol to netopier! Malinký netopier.

„Jéj, kadiaľ sa sem dostal?“

„Asi v noci preletel cez mreže a potom, chudáčik, zaspal od smádu pri vodovode. Poď, necháme ho vysušiť a potom ho vypustíme na ulicu, nech si letí.“

Našli sme krabicu od cokkového cukru a dali ho do nej. Jemne pískal, ale potom sa ukludnil. Pretože nám začínala služba, išli sme sa venovať svojej práci a netopiera s krabicou sme dali na stôl kolegu, ktorý ešte nebol v robote. Keď sme ho neskôr chceli skontrolovať, bol samozrejme fuč.

„Nooo, veď sa nájde,“ povedal James.

Prichádzajúci kolegovia nám neverili, že je v kancelárii netopier, a mysleli si, že sme opití alebo zmyslov zbavení.

Za tri dni sa však netopier našiel. Paul si išiel niečo skopirovať a spod kopírky vyletel netopier. Chvilu poletoval a potom zmizol kdesi v džungli kancelárie superintendanta Charringtonna. V nej sa musel mať veľmi dobre, pretože Charringtonnova kancelária sa nedala nazvať kanceláriou, ale skôr brňohom, kam sa aj upratovačka bála chodiť. Carl bol zvyknutý na svoj „poriadok“ a keby mu niekto upratal, či niečo nebudaj preniesol, už nikdy by to nenašiel. Okrem policajných propriet a bohatého spisového materiálu si Charringtonn v kancelárii skladoval aj zásoby potravín, zvlášť uhorskej salámy, choriza a šunky, takže bolo jasné, že netopier hladom trpieť nebude. Veru netrpel, lebo sa začas začal objavovať a Charringtonn naozaj pochopil, že má v kancelárii nájomníka. Dokonca ho naučil chodiť na salámu a všetkým rozprával, že naučí netopiera žonglovať so špulkou od nite, ako to robili väzni vo filme Zelená míľa s myšiakom.

„Netopier je však inteligentnejší ako myš, a preto si myslím, že sa dá lepšie trénovať,“ hovoril všetkým Carl. K netopierovi prilipol až otcovskou láskou, kupoval mu teliaciu paštiku (má ju tak rád, že sa mu robia guče za ušami) a dokonca si ho nakrúcal prostredníctvom mobilu na video, ktoré potom zverejňoval na internete. Vďaka tomu sa na policajnej stanici stal netopier malou senzáciou a informovala o ňom aj regionálna televízia. Bohužiaľ to zistili aj nadriadené orgány, ktoré rozhodli, že netopier nemá čo robiť na policajnej stanici, zaistili ho a odviezli do útulku pre divé zvieratá. Carringtonnovi sa tak nesplnil sen o cvičenom netopierovi, vyhľadávajúcom drogy a špehujúcom zločincov pomocou minikamery. Niekoľko nocí dával na okno teliaciu paštiku v nádeji, že sa netopier vráti. Bohužiaľ sa tak nestalo. Štyri týždne bolo vidieť smutného superintendanta Carringtonna ako chodí ako telo bez duše. Pete Brown potom v jedálni všetkým rozprával, že okrem policajného výcviku mal Carringtonn v úmysle napchať netopiera do skrine svojej manželky, s ktorou sa akurát rozvážal. A veľmi ho mrzelo, že to nestihol uskutočniť, lebo „by ju zaiste šľak trafil a ja by som sa stal šťastne nešťastným vdovcom“. Odvedy sa už žiadne iné zvieria na policajnej stanici v 48. okrsku neobjavilo, ak nepočítame služobných psov.

(Tento príbeh je pravdivý, len mená a miesta boli zmenené.)

Alfred Rudys

S Jiřinou Diváckou spolupracujeme už dlhé roky. Ťažko preto do pár viet zhrnúť, v čom je táto žena obdivuhodná – museli by sme v prvom rade hovoriť o jej nesmiernom eláne a takmer nekonečnej energii, ale tiež o razantnosti, s ktorou sa púšťa do každej svojej aktivity a precíznosti, s ktorou ju dotiahne až do konca. Od roku 1990 vedie pražskú D+Gallery a je aj konateľkou jej dcérskej spoločnosti IVANA Slovakia v Bratislave. Práca s výtvarným umením je jej životnou náplňou a poslaním. A práve na pôde slovenského výtvarného umenia sme sa s ňou zoznámili aj my. Každoročne spolu organizujeme množstvo zaujímavých výstav a prezentácií, a keď hovoríme spolu, myslíme najmä pod ich taktovkou. Ťažko uveriť, že Jiřina Divácká, ktorá všade prichádza ako čerstvý vietor, oslávila koncom minulého mesiaca sedemdesiatku...

Narodila sa v Ostrave a vyštudovala filozofiu a históriu na Univerzite Karlovej v Prahe. O trochu neskôr k tomu pridala ešte štúdium anglického a ruského jazyka na brnianskej Univerzite Jana E. Purkyně. V roku 1968 obhájila doktorskú prácu na Univerzite Komenského v Bratislave a na tej istej univerzite obhájila v roku 1980 aj dizertačnú prácu.

Jej krásna a čistá slovenčina, ktorú ovláda rovnako dobre, ako rodnú češtinu, má korene už v roku 1959, keď sa Jiřina Divácká presťahovala do politicky menej nebezpečných končín na Slovensko, kde pôsobila ako vedúca technicko-ekonomických informácií a tľmočička v Mokradi. Neskôr spoluzakladala aj Strednú ekonomickú školu, kde pôsobila do roku 1976, keď sa stala vedúcou krajskej kultúrno-školskej komisie v Banskej Bystrici a vykonávala volenú funkciu pre oblasť školstva a kultúry. V osemdesiatych rokoch pôsobila v československých zahraničných službách ako kultúrny radca–vyslanec až do rozdelenia Česko-Slovenska.

Od roku 1956 tiež spolupracovala Jiřina Divácká s Československým rozhlasom a televíziou v Ostrave, písala a prekladala pre ostravský Červený kvet, ktorý bol v roku 1969 zakázaný. Pre pražský rozhlas napísala v rokoch 1979–1981 viac ako dvadsať scenárov rozhovorov s poprednými československými výtvarníkmi a umelcami. Preložila niekoľko kníh, poviedok a básní z ruského, poľského, anglického a slovenského jazyka. Po založení pražskej galérie usporiadala už viac ako stopäťdesiat domácich výstav a takmer tridsiatku zahraničných výstav a prezentácií slovenského výtvarného umenia. Pripravila k nim i množstvo katalógov a niekoľko výpravných kníh o výtvarnom umení. Mali sme to šťastie podieľať sa na vydaní obsiahlej veľkoformátovej antológie slovenského výtvarného umenia „Čas v súvislostiach“

Umenie pracovať s umením

a hneď dva spoločné tituly podobného rozsahu pripravujeme aj na rok 2008. Rovnako sa chystá niekoľko mimoriadne zaujímavých výstav.

Ak hovoríme o živote Jiřiny Diváckej, nemôžeme nespomenúť aj jej partnera a spolupracovníka Milana Jankovského, výtvarného teoretika a kritika, súdneho znalca, kurátora výstav a autora množstva filmov a monografií. Po roku 1993 sa stal námestníkom ministra kultúry Slovenskej republiky pre oblasť pa-

výtvarnej oblasti. Len z tohto prostého vymenúvania všetkého, čím sa Jiřina Divácká s Milanom Jankovským zaoberajú, je zrejmé, že sú odborníkmi na slovo vzatými, ľuďmi hlboko vrastenými nielen do výtvarného umenia, ale aj českej a slovenskej kultúry vôbec. Pre úspech ich činnosti je nemenej dôležité, že majú dlhoročné, úprimné priateľské vzťahy s väčšinou najlepších slovenských výtvarníkov. Sme radi, že také s nimi máme aj my.

S AUTOROM ČLÁNKU

NA VERNISÁŽI V MÁNESE

miatok, múzeí a galérií a tiež zmocnencom vlády pre delenie kultúrneho dedičstva medzi Českou a Slovenskou republikou (angažoval sa napríklad v kauze Bojnický oltár). Ťažko by bolo nájsť iného človeka, ktorý by bol tak nápomocný svojej partnerke práve vo

Jiřina Divácká je vzácnou kombináciou múzického, tvorivého človeka, umelca a vrcholového manažéra, organizátora. A pravou veľvyslankyňou slovenského výtvarného umenia v Prahe.

Nada Vokušová, Vladimír Skalský

Českému športu v minulom roku suverénne kraľovali ženy – rýchlokorčuliarka Martina Sáblíková, oštepárka Barbora Špotáková, slalomárka Šárka Záhrobská a bežkyňa na lyžiach Kateřina Neumannová. Všetky štyri získali titul majsterky sveta a okrem Neumannovej obsadili všetky medailové miesta v novinárskej ankete Športovec roka 2007 - až na štvrté miesto odsunuli majstra sveta v desaťboji, Romana Šebrleho. Hneď za víťaznou rýchlokorčuliarkou, dvojnásobnou majsterkou sveta Martinou Sáblíkovou, skončila oštepárka Barbora Špotáková, zlatá medailistka z Osaky, ktorá má aj slovenské korene.

K oštepu ma priviedlo zranenie

EVA KUBÁŇOVÁ

Bára, kto z vašej rodiny pochádza zo Slovenska?

Môj otec, ktorý sa narodil v Košiciach – môj dedo bol Slovák a babka Maďarka. Mamka je Češka a ja som sa už narodila v Jablonci nad Nisou, kde som aj vyrástla. Vždy však veľmi rada spomínam na návštevy u starých rodičov na Slovensku. Spolu s rodičmi a s bratom sme tam pravidelne chodili na návštevy a na letné prázdniny. Bohužiaľ rodičia môjho otca už nežijú. Ale na Slovensku mám ešte stále celkom rozsiahle príbuzenstvo a pokiaľ mi čas len trošku dovolí, rada ich navštívim. Môj starý otec sa po druhý raz oženil a jeho manželka, moja druhá babka, stále žije v Bratislave. Príbuzných však mám aj v Žiline.

Už ako stredoškolačka ste boli veľkou nádejou českej atletiky v sedemboji. V tejto disciplíne ste štartovali v lete roku 2000 aj na majstrovstvách sveta juniorov v Chile, kde ste nakoniec obsadili štvrté miesto - pričom k bronzu vám chýbalo len sedem bodov...

Na tomto šampionáte som bohužiaľ kvôli zraneniu nemohla podať lepšie výkony... Ale musím dodať, že sedemboj mi nikdy nebol obzvlášť blízky. Nebavila ma najmä jeho záverečná disciplína, beh na 800 metrov... Bola som však pomerne všestranná atlétka, a preto ma tréneri niekoľko rokov zakaždým presvedčovali, aby som sa venovala práve sedemboji.

Avšak v roku 2002, na majstrovstvách Európy v Mníchove, v kvalifikácii v hode oštepom, vás uvidel hádzať fenomenálny Jan Železný... a poradil vám, aby ste definitívne presedli na oštep.

Honza nebol jediný, ktorý mi to odporúčal. Ale až jeho rada bola pre mňa rozhodujúca, aby som sa naplno začala venovať oštepu.

Uplynulé dva roky boli vo vašej doterajšej športovej kariére mimoriadne úspešné: v roku 2006 ste na majstrovstvách Európy v Göteborgu nečakane vybojovali striebornú medailu a vlni ste sa v Osake stali svetovou šampiónkou. Navyše v priebehu týchto dvoch rokov ste šesťkrát vytvorili nový český rekord, ktorého hodnota je teraz 67,07 m. Málokto však o vás vie, aké veľké ťažkosti a zdravotné problémy ste museli prekonávať predtým, než sa konečne dostavili tieto úspechy...

Moja športová kariéra zďaleka nebola taká priamočiara, ako si to možno mnohí myslia. Po svetovom šampionáte juniorov v Chile ma stále prenasledovali zranenia. Niekoľko mesiacov som nemohla trénovať. Na celý rok 2000 mám preto veľmi nepríjemné spomienky. Navyše sa vyskytli problémy aj s mojím trénerom Rudolfom Černým a na rok sme prerušili spoluprácu. Aj preto som sa rozhodla, že na jeseň

2001 využijem ponuku, ktorú som dostala ako právčka na Vysoké škole poľnohospodárskej v Prahe a v rámci štipendia budem rok študovať na jednej prestížnej americkej univerzite v Minnesote - tiež ekológiu. Lenže čoskoro sa ukázalo, že to bolo veľmi unáhlené rozhodnutie a prinieslo mi to ďalší, pomerne nepríjemný rok...

Prezradíte, čo sa stalo?

Bohužiaľ, pred mojim odchodom do Minnesoty som si dostatočne nezistila, čo všetko obnáša také štipendium... štúdium bolo nesmierne náročné. Na univerzite som bola jediná z Čiech, cítila som sa dosť osamelá. A zistila som, že americká mentalita mi vôbec nesedí. Veľmi mi tam chýbala moja rodina. Ani raz som nemohla prísť domov na návštevu, nemala som na to peniaze. Už som sa nemohla dočkať konca školského roka, aby som sa mohla vrátiť. Navyše som sa opäť zranila, tento raz som mala únavovú zlomeninu holennej kosti na ľavej nohe. Vtedy som však netušila, že práve „vdaka“ tomuto zraneniu sa za pár mesiacov začnem venovať hodu oštepom. Keď som sa totiž v lete roku 2002 vrátila z Ameriky domov, až neuveriteľne sa mi zlepšili výsledky v tejto disciplíne. Zrazu som splnila limit na Majstrovstvách Európy v Mníchove... a nestačila som sa čudovať. Bolo to obrovské prekvapenie pre každého, kto sa u nás pohybuje okolo atletiky. Zrazu

ma všetci považovali za zázračnú oštepárku. Avšak ja som presvedčená, že základom toho všetkého bola výše desaťročná, systematická a všestranná tréningová práca. Ako aj to, že podobne ako Honza Železný, aj ja som podedila „atletické gény“ od svojich rodičov. Obaja sú telocvikári, mamka kedysi dosahovala výborné výsledky najmä v hode oštepom a diskom. Práve ona bola mojou prvou trénerkou.

Čo si myslíte, prečo práve v hode oštepom ste sa dokázali tak ohromne zlepšovať?

V Minnesote ma trénoval jeden mohutný černochoz z Bahám, bývalý desaťbojár, ktorého obľúbenou disciplínou bol hod oštepom. Keďže kvôli zraneniu ľavej nohy som nemohla naplno trénovať, vymyslel pre mňa rôzne špeciálne cviky, ako napríklad hody v sede a podobne. Veľmi mi to pomohlo. A samozrejme aj to, že po návrate domov som sa mohla intenzívne venovať rehabilitácii a tak som sa postupne dala zdravotne do poriadku.

Okrem vášho trénera Rudolfa Černého vám radí aj Jan Železný...

Od Honzu dostávam mnoho cenných rád, predovšetkým ohľadne techniky hodov. Mám naozaj šťastie, že Honza ako tréner tiež pracuje v Dukle, takže ho môžem kedykoľvek poprosiť o radu.

Ste jednou z mála atlétok, ktoré na veľkých svetových súťažiach výborne zvládajú neľahkú pozíciu favoritky a podávajú vrcholné výkony v pravom čase... Tak to bolo aj v Osake, kde ste v priebehu finále v hode oštepom dva razy vytvorili nový český rekord.

Veľmi mi v tom pomáha najmä môj priateľ Lukáš, ktorý mi fandil aj v Osake. Je profesionálnym hasičom, ktorý miluje šport. Chodíme spolu už tri roky a rozumieme si naozaj perfektne. Som presvedčená, že aj vďaka tomu sa mi začalo tak dariť, mám našťastie harmonické súkromie a vynikajúce domáce zázemie. Nesmierne si to vážim.

Ako zmenil váš život titul svetovej šampiónky?

Po mojom víťazstve v Osake sa môj život dosť zásadne zmenil. Po návrate z Japonska som bola takmer neustále v jednom kole, samozrejme najmä kvôli sponzorským povinnostiam, ako aj kvôli nespočetným rozhovorom pre médiá. Ale to sú príjemné povinnosti, vôbec sa nestážujem... Navyše, už viac ako rok som patrónkou atletických pretekov mládeže, ktoré podporuje firma Corny. Je to pre mňa veľká česť, veď v predchádzajúcich rokoch túto funkciu zastávali legendárna oštepárka a olympijská víťazka Dana Zátopková a trojnásobný majster sveta v desaťboji Tomáš Dvořák. Veľmi ma to teší, že tak aj ja môžem prispieť k popularizácii atletiky medzi mládežou. Odvtedy, ako sa mi podarilo zviazať na majstrovstvách sveta, veľa ľudí ma kvôli autogramu zastavuje na ulici a tiež dostávam mnoho milých e-mailov aj od neznámych ľudí, ktorí sa vďaka mojim výsledkom začali zaujímať o atletiku – a to je úžasná vec. Ináč, po návrate z Osaky ma čakali skúšky – študujem totiž ekológiu na Vysokej škole poľnohospodárskej v Prahe. Troj-

ročné bakalárske štúdium som už absolvovala vlni, teraz mám pred sebou ešte dva roky, aby som sa stala inžinierkou.

Ako prvá z českých vrcholových športovcov ste nedávno vyjadrili svoj názor v súvislosti s tohtoročnými olympijskými hrami v Pekingu. Zastávate názor, že Čína by nemala dostať právo usporiadať olympijské hry, lebo tamojší nedemokratický systém ľudské práva často nerešpektuje...

Pre mňa ako športovkyňu je hlavným cieľom olympiáda. Ale pred niekoľkými rokmi, keď som ešte bola gymnazistka a dozvedela som sa, že olympijské hry v roku 2008 budú v Číne, bola som rozhorčená. Veď v Číne vládne komunistická strana, ktorá má k olym-

pijským ideám veľmi ďaleko... Navyše v tom čase, keď členovia Medzinárodného olympijského výboru rozhodli dať Číne právo usporiadať olympiádu, sme boli viackrát so spolužiakmi na prednáškach o Tibete. Bola som teda dosť v obraze, akých nespravodlivostí sa tam Čína dopustila. Ale to, že olympijské hry predsa len budú v Pekingu, sa už nedá zmeniť. Už je neskoro kritizovať a ani my, športovci, už nemôžeme proti tomu nič robiť. Nanajvýš môžeme vyjadriť svoj názor. To je všetko. Ale verím tomu, že olympijské hry v Pekingu budú vynikajúco organizované a usporiadané. A to je z pohľadu športovca to najdôležitejšie. V súčasnosti sa už naplno pripravujem na olympijské hry a želim si, aby moja príprava bola aj naďalej bezproblémová a aby som bola zdravá. Veď to je základ ďalších úspechov.

Slovenský bigbít

dostal tvar knihy

Slovenskou televíziou prehrmel v minulom roku seriál Slovenský bigbít. Dvadsaťo februára pokrstili v bratislavskom V-klube rovnomennú knihu, ktorá plynulo nadväzuje na tento desaťdielny dokument. Publikácia „Slovenský bigbít“ je výnimočná v tom, že obsahuje aj tri DVD so všetkými dielmi pozoruhodného seriálu vrátane koncertu Legendy 60, ktorý minulý rok odvysielala Slovenská televízia. Pred časom sme informovali aj o pražskej výstave k tomuto projektu.

Viac ako seriál

Kniha dvojice Ľuboš Jurík a Dodo Šuhajda je podľa vydavateľstva Slovart autentickou výpoveďou o životných postojoch, pocitoch a osudoch generácie šesťdesiatych rokov, ktorá sa inšpirovala veľkými idolmi rokenrolovej a bítovej hudby. Oproti seriálu je publikácia výnimočná v tom, že v nej hudobní fanúšikovia nájdu oveľa viac ako v televíznom dokumente.

„Kniha je oveľa obsiahlejšia ako seriál. V televízii sme museli z kapacitného hľadiska výpovede krátiť, ale v knihe sú v pôvodnej verzii. Okrem toho tam sú aj úplne nové autentické vyjadrenia, ktoré v dokumente vôbec neodznali, ako aj fotografie a rôzne dobové artefakty,“ opisuje publikáciu jej spoluautor a niekdajší člen bítovej legendy The Buttons Dodo Šuhajda.

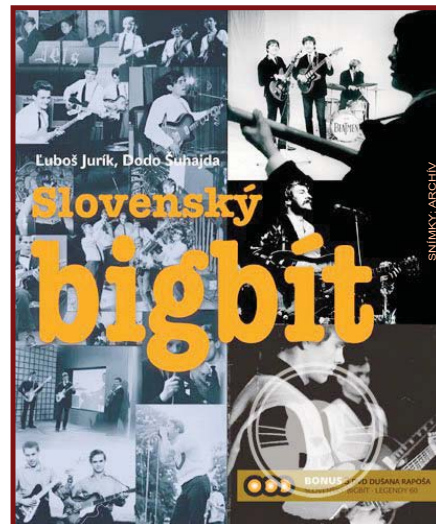
Štyristostranová kniha Slovenský bigbít vznikala dva roky. Za ten čas autori vypovedali všetky

dôležité postavy vtedajšej hudobnej scény, medzi ktoré patrili slávne mená ako Dežo Ursiny, Marián Varga, Janko Lehotský alebo Miroslav Žbirka. Podľa Ľuboša Juríka však kniha nezabúda ani na ostatné tváre hudby šesťdesiatych rokov.

„Napríklad skupiny The Buttons alebo The Fantoms boli vtedy rovnako dobré, ak nie lepšie ako oveľa populárnejšie Prúdy, Collegium Musicum alebo Modus. Dnes nie sú príliš známe, pretože sa po nich nezachovalo toľko nahrávok, ale aj ony mali podstatný vplyv na vývoj slovenského bigbítu. Pozor! Bol tu aj nejaký Juraj Eperješi, Marián Bednár, Dodo Šuhajda, a to nehovorím o Jožovi Barinovi, skvelom spevákovi a skladateľovi,“ vysvetľuje publicista.

Obdobia cez hudbu

Zatiaľ čo seriál nemapoval scénu postupne a skákal z jedného obdobia do druhého, v knihe sú udalosti zoradené chronologicky. Zaznamenávajú

všetko podstatné, čo sa v slovenskom bíte odohralo od päťdesiatych rokov, keď prišli prví rokenroloví pionieri, až po koniec šiestej dekády s nástupom normalizácie, s ktorou sa skončil aj jeden veľký bigbítový sen.

Ľuboš Jurík dodáva, že kniha „Slovenský bigbít“ je pozoruhodná aj v tom, že cez hudbu dostane čitateľ plastický obraz o vtedajšom období. „Nie je to literatúra faktu ani umelecká publicistika. Nie je pohľadom jedného človeka, ale skôr kolektívnym dielom, pretože kniha zaznamenáva autentické pohľady jednotlivých hudobníkov na časy, v ktorých žili. Cez bít a rokenrol sa nám podarilo vystihnúť nielen samotnú hudobnú scénu, ale aj vtedajšiu atmosféru šesťdesiatych rokov,“ vysvetľuje spoluautor knihy.

Peter Bálik

Longital opäť v Česku

Slovenská skupina Longital má už dlhší čas svojich priaznivcov aj v Českej republike, kde je pravidelným hosťom klubových a festivalových pódii. Slovenská skupina Longital si už v Čechách našla svojich priaznivcov a je pravidelným hosťom tuzemských klubových i festivalových pódii. Dokumentuje to i rad ich úspešných februárových vystúpení postupne v Brne, Olomouci, Českých Budějoviach, v Prahe a Poličke.

A ako sa táto skupina sama charakterizuje na svojich internetových stránkach? „Univerzálny soundtrack k snivaniu, farebná oduševnená elektronika, krajina maľovaná gitarou s bezpražcovými basovými cestičkami, hlasy vychádzajúce zo srdca, neobvyčajná hudba s vlastným názorom...“

Longital sú dvaja zvukoví cestovatelia Shina Lo (spev, basa), Daniel Salontay (spev, gitara, slák), podpora elektronickým spolihráčom Xi Di Nim (laptop organická elektronika, zvuky prostredia, loopy, sample). Koncert Longital to je vždy poetická

výprava na elektrických psoch do neznámych krajín. Nevidíte violončelo na pódiu? Nečudo, tak znie gitara hraná sláčkikom. Koncerty príležitostne vizuálne dotvára VJ Kufřík Brothers.

Longital vznikol v roku 2000 v Bra-

tislave. Atmosféra miesta na križovatke kultúr a vplyv ovplyvnila nadžánrový zvuk skupiny, prelínanie piesne a experimentu, elektroniky a akustiky. Longital je starý názov skaly Dlhé diely, na ktorej členovia skupiny žijú. Skupina vydáva albumy pod vlastnou značkou Sluko records.

Pripomeňme si ich nahrávky (v minulosti pod názvom Dlhé diely): September (2001), Šinadisk (2001), Tu (2002), Šina In Virgo (2003), Sveta diely (2004). V októbri 2006 vydali Longital nový album pod názvom Výprava/Voyage. Shina a Daniel tvrdia, že chcú nahráť album, ktorý by prebúdza predstaviť, vyvolával obrazy a hlavne, ktorý by sa stal verným a spoľahlivým priateľom - vezme vás na krásne miesta a nikdy vás nesklame.

(nv)

STOROČNÝ PROFESOR

S deviatimi krížikmi žije na Slovensku takmer desaťtisíc ľudí. Jedným z nich je aj storočný autor myšlienky vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros profesor Peter Danišovič. Navrhol a staval tiež Oravskú priehradu, Zemplínsku šíravu

i Domašu. Takmer štyri desaťročia čo je v penzii, nezaháľal. Stále študuje dokumenty a sleduje situáciu okolo vodného diela Gabčíkovo, ktoré je jeho srdcovou záležitosťou. „Aj v dôchodku som bol dlho v spojení s mojim bývalým zamestnávateľom, pomáhal som, keď som mohol. Aj teraz sa zaoberám vývojom situácie,“ dodáva profesor Danišovič. Hoci je stále veľmi čulý, priznáva, že sa začínajú hlásiť zdravotné ťažkosti a pomaly sa mu vytráca energia. Prvého júna to bude sto jeden rok, odkedy sa narodil. Čomu vďačí za svoju dlhovekosť, presne nevie, tvrdí, že k zanešaným športovcom nepatrí. „Žil som striedmo, tak možno preto,“ uzatvára. (sla)

SLOVENSKÁ ARMÁDA
V II. SVETOVEJ VOJNE

Vojaci vojnového Slovenského štátu vyvrátili podľa historika Pavla Mičianika mýtus o miernej povahe slovenského národa. Pri invázii nemeckých nacistických vojsk do Sovietskeho zväzu v roku 1941 slovenskí vojaci ukázali výborné bojové schopnosti, čo ocenilo aj nemecké velenie, tvrdí historik. Počas druhej svetovej vojny zomrelo v bojoch viac ako 1 200 vojakov slovenskej armády.

„Toto podporovala aj marxistická historiografia, že Slováci nič iné na fronte nerobili, iba hľadali spôsob ako dezertovať na sovietsku stranu a vyhybali sa boju,“ povedal Mičianik, ktorý v tomto týždni vydal prvý diel knihy o bojoch slovenskej armády proti Sovietskemu zväzu.

Vojnový Slovenský štát bojoval po boku nacistického Nemecka už od napadnutia Poľska v septembri 1939. Pri operácii Barbarossa (útok na Sovietsky zväz) prekročilo hranice s Ukrajinou približne 50 000 slovenských vojakov a do bojov priamo zasiahla asi desatina z nich. Väčšiu časť vojakov postupne stiahli späť na Slovensko, časť sa dostala s nemeckou armádou až na Kaukaz.

Podľa Mičianika slovenskí vojaci spočiatku nemali dôvod bojať proti Rusku, ktoré považovali za baštu slovenských národov. Keď však zistili, ako sa správa sovietsky režim k svojim obyvateľom, považovali postup vojsk do vnútra Sovietskeho zväzu za oslobodenie. Nacistický teror však prekonal sovietsky a vojaci od roku 1943 postupne odmietali bojať. Časť z nich na území Slovenska sa zapojila do povstania. O období rokov 1941 až 1942 však nikto z nich nechcel po vojne rozprávať, aby si nenarušili punc odbojárov, zakončil historik. (čt)

JEDNODŇOVÝCH
NÁVŠTEVNÍKOV TATIER
UBÚDA

Už druhú zimnú sezónu po sebe klesol vo Vysokých Tatrách počet takzvaných jednodňových návštevníkov. Tí sú dôležití najmä pre tržby požívoční lyži či reštaurácií. Ich menší záujem tak má podľa Petra Chudého zo Združenia cestovného ruchu nepriaznivý vplyv na drobných a stredných podnikateľov v regióne. Približne pred piatimi rokmi bolo v Tatrách na každého ubytovaného hosťa päť, ktorí sa ešte v ten istý deň vracali domov. Najmä do Poľska. Posledné dve teplé zimy ich však chodí citelne menej. Podľa Chudého je jasným vinníkom nedostatok snehu. Ten voľakedy do Tatier lákal vyznávačov zimných športov. V tomto roku sa napríklad v Smokovcoch či Tatranskej Lomnici nedalo

behať na lyžiach, mimo prevádzky bolo už aj populárne sánkvanie z Hrebienka do Starého Smokovca. Väčšina lyžiarov sa tak sústreďuje do oblasti Štrbského Plesa. Hotely preto čoraz viac využívajú aj kongresovú turistiku a firemné podujatia. Mení sa i pomer návštevníkov z cudziny. Sprísnenie podmienok na získanie víz po vstupe Slovenska do Schengenu spôsobilo pokles počtu turistov prichádzajúcich z východu. Naopak, Tatry čoraz viac vyhľadávajú Maďari a Rumuni. Združenie cestovného ruchu chce prilákať aj írsku klientelu, napomôcť by tomu malo najmä priame letecké spojenie s Dublinom. (ha)

INFO

- po. 3. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
TV PONDELOK Z BRATISLAVY
Elo Sándor: SVÁKO RAGAN
Úsmevný príbeh zo života garbarior na myjavských kopaniciach v miestnom brezovskom a myjavskom dialekte
Hrajú: J. Kroner, D. Blaškovič, M. Dočolomanský, J. Nagyová, Z. Kronerová
Réžia: Martin Tapák
- ut. 4. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Od ľudovej slovesnosti po súčasnú modernu
Cyklický literárny program pre stredoškolskú mládež spojený s prednáškou, ukázkami z diel a besedou
- st. 5. 3. o 21.00
Akord jazz klub, V celnici 4, Praha 1
BUKAKE
Koncert slovenskej jazzovej formácie
- št. 6. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávke krajiny
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
- št. 6. 3. o 19.00
Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2008
Slovenské komorné divadlo, Martin Michal Viewegh: ANJELI VŠEDNEHO DŇA
Hrajú: M. Geišberg, J. Kožuch, V. Hriadel, L. Jaškova, ...
Réžia: Dodo Gombár
- po. 10. 3. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Storočnica Eugena Suchoňa
ČESKOSLOVENSKÉ KOMORNÉ DUO
Zuzana Berešová – klavír
Pavel Burdych – husle
- ut. 11. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
DÍVAJME SA A POČÚVAJME
Pásli ovce valasi – Dobrodružstvá Matka a Kubka
Pôvodné slovenské kreslené a bábkové rozprávky pre najmenších divákov v novej digitalizovanej podobe
- st. 12. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
LUBOSLAV PALO – FAREBNÝ VODOPÁD
Vernisáž výstavy popredného slovenského ilustrátora pre deti a mládež
Výstava potrvá do 7. 4.
- št. 13. 3. o 19.00
Kostol sv. Vavřina, Hellichova 18, Praha 1
CLASSIC-JAZZ ART DUO
Miloš Jurkovič – flauta
Ján Hajnal – klavír
Formácia slovenských hudobníkov z oblasti vážnej hudby a jazzu, ktorí predvedú jazzové úpravy majstrov vážnej hudby
- pi. 14. 3. o 19.00
Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2008
Divadlo Andreja Bagara, Nitra
Henrik Ibsen: HEDA GABLEROVÁ
Hrajú: K. Turjanová, M. Ochránek, A. Mokos, Z. Moravcová, ...
Réžia: Svetozár Sprušanský
- po. 17. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ETO VAŠE DELO – Cesta k Augustu 1968
Cyklický diskusný klub o historických súvislostiach augustových udalostí v Československu 1968 pri príležitosti 40. výročia invázie vojsk Varšavskej zmluvy
- ut. 18. 3. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
XXIII. PROJEKcia CYKLU SLOVENSKÁ LITERATÚRA A FILM
Viktor Kubal: ZBOJNÍK JURKO
Celovečerný animovaný film o nových dobrodružstvách slovenského zbojníka Jura Jánošíka
Scenár a réžia: Viktor Kubal
Projekcia k nedožitému 85. výročiu narodenia Viktora Kubala
- ut. 18. 3. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
SHIRLEY VALENTINE (monodráma)
Hrá: Zuzana Kronerová
- st. 19. 3. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
LUCIA VARÍ KÁVU A NIEKEDY AJ KRV...
Zábavný program plný všetečných otázok na Maroša Kramára
Účinkujú: Lucie Trnková a Čestmír Řanda ml.
- št. 20. 3. o 17.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
Viola Vyholená-Špivá: KRIVOLAKÁ PRŤ JE KU ŠTASTIU...
Originálny prvý diel knihy originálnej mladej blogerky, spojený so spevmi i časou vlna
- st. 26. 3. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ANDREJ ŠEBAN
Koncert fenomenálneho slovenského gitaristu a multiinstrumentalistu
- st. 26. 3.
Masarykova stanica, Hyberská 13, Praha 1
PROJEKT VAGÓN
Putovná výstava v železničných vozňoch venovaná problematike holokaustu a 66. výročiu začiatku deportácie slovenských Židov
Usporiadáva Múzeum SNP Banská Bystrica a Slovensko-český klub
V Prahe potrvá do 4. 4.
- št. 27. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
PRVÉ KROKY SPOLOČNÉHO ŠTÁTU
Seminár a diskusia na tému 90. výročia vzniku Československej republiky
Moderuje: Dr. Vojtech Celko
- št. 27. 3. – pi. 4. 4.
Village Cinema Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5
FEBIOFEST
XV. medzinárodná prehliadka filmu, televízie a videa
ne. 30. 3. Slovenská nedeľa v Kine osobnosti
POCTA MAGDE VÁŠÁRYOVEJ
- do ut. 8. 4.
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
IGNÁC BIZMAYER
Výstava svetoznámeho slovenského umelca
(Výraznené podujatia usporiadaáva alebo spoluporiadaáva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

Spomienka na významného českého historika

Druhého marca 2008 by sa dožil osemdesiatich rokov docent Karel Pichlík, významný český historik, úprimný zástanca česko-slovenskej spolupráce. Zaoberal sa českými, slovenskými a československými dejinami v dvadsiatom storočí, ako aj dejinami rakúsko-uhorskej a československej armády.

Bol to on, kto po rozhovore so slovenským historikom Dušanom Kováčom, vtedajším riaditeľom Historického ústavu SAV v Bratislave, dal v roku 1994 podnet na založenie *Česko-slovenskej komisie historikov*. Obaja si uvedomili, že rozdelenie Česko-Slovenskej federácie nesmie rozdeliť dovtedy bežné a časté kontakty českých a slovenských historikov. Hlavnou úlohou komisie malo byť iniciovanie a koordinovanie spolupráce vo všetkých oblastiach, súvisiacich s historickým výskumom, popularizáciou, edičnou činnosťou, vyučovaním dejepisu na všetkých typoch škôl a aj toho, čo mal priniesť čas, čo sa vtedy ešte nevedelo. Bol to Karel Pichlík, ktorý spoločne s historikmi Robertom Kvačkom a Janom Rychlíkom požiadali Viléma Prečana o zostavenie českej časti komisie; podobne to urobil Dušan

Kováč na slovenskej strane. Prvé zasadanie komisie sa konalo 22. novembra 1994 a jej aktivita, ktorá sa prejavuje v pravidelnom stretávaní, dvakrát do roka vždy v niektorom zo slovenských miest na jar a z českých miest na jeseň, spojenom s odborným programom, pokračuje do dnešných dní.

Osobne som Karla Pichlíka poznal až po zmene režimu, v roku 1991, keď som v Dome slovenskej kultúry moderoval uvedenie jeho knihy „Zahraniční odboj 1914-1918 bez legend“. Bolo to druhé vydanie knihy, ktorá pôvodne vyšla v roku 1968. Bol som hrdý, že vlastným toto prvé vydanie, bola to ozaj prelomová práca. Všestranne a ucele ne sústreďovala všetky otázky zahraničného odboja za prvej svetovej vojny ako významného politického hnutia. Dalo by sa dlho rátať, v čom bola táto

práca výnimočná, ale tiež sa podpísala na neskorších autorových osudoch.

Pražský rodák, po skončení vysokoškolských štúdií a krátkom pôsobení na Katedre histórie FFUK v Prahe, pracoval v rokoch 1958-1969 vo Vojenskom historickom ústave. Habilitoval sa v roku 1968, ale docentom bol menovaný až v roku 1990. Svoje politické postoje k normalizácii vyjadril svojím odchodom z Vojenského historického ústavu. V rokoch 1970-1988 pracoval ako pomocný robotník vo Vodných zdrojoch, najmä na Českolipsku. Ale neprizeral sa pasívne na to, čo sa deje v normalizačnom Československu. Iný významný český historik Jaroslav Mezník, profesor na brnianskej Masarykovej univerzite, o ňom vo svojich spomienkach píše, že „Karel Pichlík hral hlavnú úlohu pri zostavení zbor-

níka Acta persecutionis. A document from Czechoslovakia, ktorý bol vydaný k XIV. svetovému kongresu historikov v San Francisku, a ktorý popisoval perzekúciu historikov v Československu po nástupe normalizačného režimu“.

Karel Pichlík medzi prvými podpísal Chartu 77, pôsobil v disente, pomáhal vydávať samizdatové „Historické studie“ a tiež v nich publikoval. Po zmene režimu zastával mnohé významné funkcie, hneď v začiatkoch bol členom Historickej komisie Koordinačného centra Občianskeho fóra, zaslúžil sa o transformáciu Vojenského historického ústavu, pracoval v Památniku odboje, najprv ako jeho riaditeľ, potom ako vedecký pracovník. Pôsobil v Kancelárii prezidenta republiky, bol členom mnohých redakčných rád, komisií a tiež v správnej rade Československého dokumentačného strediska.

Zomrel náhle, 16. apríla 2001, len pár dní po zasadaní česko-slovenskej komisie historikov v Nitre. Ešte si spomínam, ako kupoval borovičku, aby si vzal i v takejto podobe do Prahy spomienku na svoju cestu na Slovensko. Presviedčal som ho ako správny lokálpatriot, keď mal voliť medzi spišskou a trenčianskou, nech si zvolí tú druhú. Osud mu nedoprial ju ochutnať...

Vojtech Čelko

Úplný zákaz fajčenia v reštauráciách?

Na Slovensku by sa mali od budúceho roka sprísniť obmedzenia pre fajčiarov. Ministerstvo zdravotníctva navrhlo, aby v reštauráciách platil úplný zákaz fajčenia, striktnéjšie podmienky by sa mali vzťahovať aj na predaj cigariet. Návrh novely zákona o ochrane nefajčiarov, ktorý nedávno predložilo ministerstvo do pripomienkového konania, musí ešte odobriť vláda a parlament.

Súčasný zákon povoľuje zapáliť si cigaretu v reštauráciách, ktoré majú oddelenú časť pre fajčiarov. Podľa ministerského návrhu však v stravovacích zariadeniach už nebude povolené fajčiť vôbec. Prevádzka zariadení, ktoré nebudú spĺňať nové podmienky, by mala skončiť do 1. septembra budúceho roku.

Zákaz fajčenia by sa mal ďalej rozšíriť napríklad v úradných budovách, obchodoch, divadlách, kinách či múzeách. V súčasnosti totiž platí len v ich verejne prístupných priestoroch. Podľa ministerstva by sa tým mala zlepšiť ochrana zamestnancov pred účinkami pasívneho fajčenia.

Ak návrh prejde, nebude už možné vôbec predávať cigarety z automatov. Novela tiež zakazuje predaj tabakových výrobkoch na všetkých miestach, ktoré sú súčasťou škôl, školských zariadení a študentských domovov. V súčasnosti sa totiž tento zákaz vzťahuje len na bufety týchto zariadení.

Po novom bude zrejme možné predávať len balenie s najmenej 19 cigaretami, kým v súčasnosti je stanovený minimálny počet desať cigariet v jednom balíčku.

„Cieľom je znížiť dostupnosť tabakových výrobkov predovšetkým

u detí a mládeže formou nepriameho zvýšenia ceny za jednotkové balenie cigariet,“ argumentovalo ministerstvo. Novela tiež upravuje výšku pokút za nedodržiavanie zákona. Ak fyzická alebo právnická osoba nezabezpečí dodržiavanie zákazov fajčenia, bude jej hroziť pokuta do 100 000 korún. Prísnejšie podmienky pre fajčiarov už zaviedlo viacero európskych krajín.

(fab)

Márnotravný syn z cirkvi nevystúpi

MARTINA MITTERPACHOVÁ

Naozaj unikátnym sporom sa koncom januára zapodieval Okresný súd v Košiciach II. Michal Holováč predstúpil so žalobou, v ktorej žiadal od Pravoslávnej a Gréckokatolíckej cirkvi anulovanie krstu, zároveň i vydanie úradného vyhlásenia o neplatnosti tohto aktu, a napokon i zrušenie členstva v tejto cirkvi. V podmienkach slovenskej justície ide historicky vôbec o prvý súdny proces, v ktorom proti sebe stoja osobnostné právo s cirkevným. I pre svetové súdy je takáto kauza skôr raritou. Preto sa na 51-ročného Michala Holováča zniesol neuveriteľný záujem médií a drobnohlád rozpoltenej verejnosti.

MICHAL HOLOVÁČ (VPRAVO) SO ZÁSTUPCOM JÁNOM CHUDÍKOM

„Opieram sa okrem iného aj o precedens z Grécka v kauze Kokkinakis a súdne rozhodnutie z 23. mája 1993 v podobnej veci,“ informoval Holováč. Bývalý učiteľ sa obrátil už v roku 2003 na Gréckokatolícke a Pravoslávne biskupstvo a Košický gréckokatolícky exarchát so žiadosťou o exkomunikáciu, ako neskôr poopravil v žalobnom petíte na anulovanie platnosti krstu a cirkevných sviatostí, ale bezúspešne. Preto v roku 2004 požiadal všeobecný súd podľa vlastných slov o „súdnu ochranu mojich ústavných a občianskych práv“.

podľa vlastných slov necíti byť slobodným človekom. Po politických zmenách v roku 1968 sa stal Holováč vďaka svätému prijímaniu príslušníkom Gréckokatolíckej cirkvi, preto požiadal súd, aby zaviazal obidve žalované cirkvi anulovať jeho krst a umožniť mu uplatniť ľudské práva, ktoré zaručuje Ústava SR.

Holováčov právny zástupca, ktorý nechcel byť menovaný, zhrnul hlavnú ideu tohto sporu vyjadrením: „Ako sa tradovalo, tak cirkev mala takú možnosť, že sa z generácie na generáciu donieslo dieťa a dieťa sa predsa nemôže brániť. A ak dnes hovoríme o tom,

Základnou myšlienkou žaloby Michala Holováča

voči Pravoslávnej cirkvi je fakt, že bol v roku 1956 v obci Nižný Orlík ako dvojtýždňové dojča pokrstený. Avšak tento obrad sa udial bez jeho súhlasu a teda si nemôže uplatniť ako každý človek svoje ústavné právo byť bez vierovyznania. Inak sa

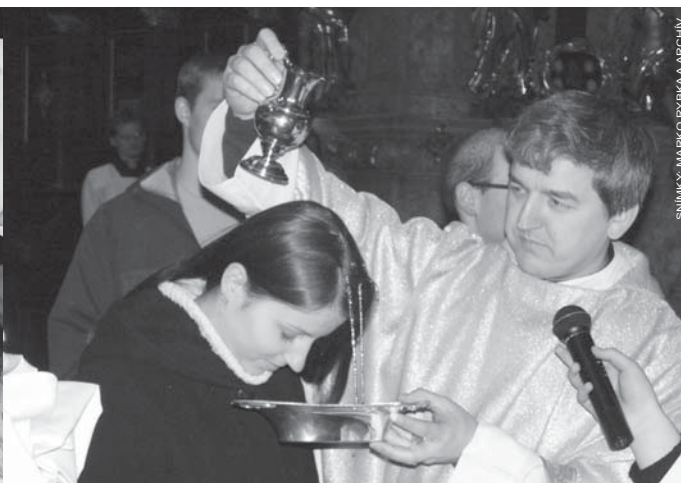
že človek je osobnosť, tak potom by bolo dobré, keby nežiadali, alebo nekrstili bezbranné deti, ktoré nemôžu vyjadriť protest.“

K procesu sa vyjadril aj kancelár metropolitnej rady pravoslávnej cirkvi v Prešove, Ladislav Bílý: „Naše stanovisko je také, že kto nechce byť kresťanom a pošliape to svoje, to že bol pokrstený, ostane mimo cirkve. Teda títo páni, ktorí nechcú byť v cirkvi, nech nefilozofujú a jednoducho vystúpia z cirkvi tým, že nebudú brať účasť, nebudú rešpektovať kanóny a príkázania, ktorými sa riadi cirkev. Sú aj takí ľudia, ktorí sa ako márnotravný syn odrodia, ale naspäť by sa chceli vrátiť. Potom zase iba cez pokánie, to znamená, že si musia uvedomiť svoju hriechnosť a svoje správanie sa. Cirkev ich potom naspäť neprekrstí, nedáva im nanovo krst, ale len pokánie. Tá možnosť anulovať krst a vydať úradný dokument tu nie je.“ „Krst ho nezaväzuje k ničomu - ani k tomu, že by musel chodiť do kostola, zúčastňovať sa na cirkevných obradoch, platiť cirkvi nejaké poplatky a podobne. Je to jeho slobodná vôľa, či verí v Boha a praktizuje náboženský život alebo nie,“ zdôraznili počas procesu ďalší cirkevní zástupcovia.

Pred súdom vypovedala ako svedkyňa aj vyše 80-ročná Holováčova matka z obce Nižný Orlík vo Svidníckom okrese. Uviedla, že vždy boli kresťanskou, gréckokatolíckou rodinou a jej syn Michal sa ako dieťa na obradoch zúčastňoval, dokonca miništroval. „Teraz, keď sú už dospelí, nemôžem im porúčať v ich konaní,“ uviedla dôchodkyňa.

Rozsudok nie je právoplatný, pretože podľa rozhodnutia súdu neboli porušené žiadne Holováčove práva a nebol ani nútený navštevovať bohoslužby. Avšak žalobca vyhlásil, že sa proti nemu odvolá a nebude váhať ísť pri ochrane svojich práv až pred Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu. „Čaká ma príprava odvolania, ešte nie je skončené, keď nebudem úspešný, budem používať len právne prostriedky, k tým protiprávnym, protizákonným, k akým sa znižovala cirkev v minulosti a aj dnes, sa neznižím.“

Okrem tohto mediálne presláveného procesu, môže vo verejnosti rezonovať meno Michal Holováč v súvislosti s knižnými publikáciami „Stopár“ a „Tradičné kresťanské hodnoty“, ktoré sú pokusom o vyjadrenie jeho osobnej skúsenosti a nespokojnosti s klerikalizáciou politiky, kultúry a spoločenského života na Slovensku vôbec.

SNIMKY: MARKO RYBKAA ARCHIV

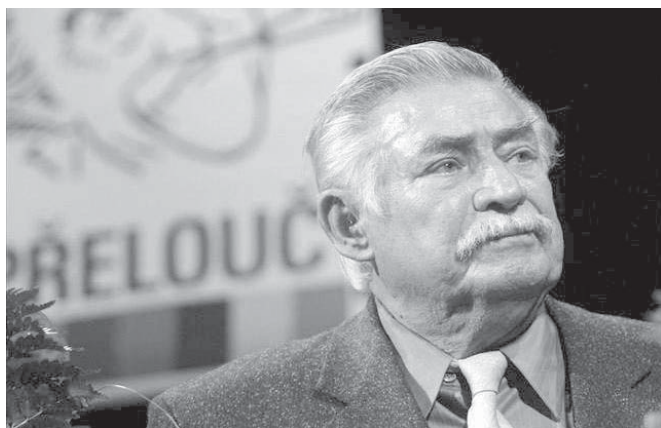
Na začiatku februára nás zastihla smutná správa – navždy odišiel slovenský herec, zakladajúci člen Slovensko-českého klubu a náš priateľ Otto Lackovič. Zaspomínali sme v pohnutí na všetky naše stretnutia a dlhé rozhovory, ktoré sme s ním viedli zakaždým, keď sa objavil na niektorej našej akcii. A chodil často – prakticky vždy, keď bol práve v Prahe a nie na svojej chalupe v Českom raji. Bol zakaždým plný optimizmu a jeho typický chrapľavý hlas a nákazlivý smiech nám vždy zlepšil náladu, nech sme boli akokoľvek vystresovaní alebo rozčarovaní... Otta Lackoviča pripomenieme prvým rozhovorom, ktorý sme s ním robili do nášho časopisu a následne aj do knihy „Slovensko-české osudy“.

Otto Lackovič, slovenský herec, vyše polstoročia pôsobiaci v Prahe, na svoj vek zďaleka nevyzerá. Naopak sa ukázalo, že je geizírom chrliacim humor, optimizmus a dobrú náladu. Keď prišiel k nám do redakcie, posťažoval si v úvode na zúfalstvo a bezmocnosť, ktorú pociťuje človek v určitom veku, ak sa u neho začne prejavovať skleróza. „Často si nemôžem spomenúť na tie najbežnejšie slová,“ ubezpečil nás ustarane, aby potom niekoľko hodín bez zaváhania sypal zo seba spomienky plné mien, názvov divadelných hier, filmov a recitoval dlhé úryvky zo Shakespeara a Villona, či nám spieval veselé pesničky z operiet a hneď za tým zasa „Cigánsky plač“ v rómčine...

Zaspomínajme spolu s hercom, ktorého sme mali možnosť vidieť nielen na pražských divadelných scénach, ale i v desiatkach filmov. Určite si v pamäti vybavíte filmy „Můj přítel Fabián“, „Stříbrný vítr“, „Husitská trilogie“, „Větrná hora“, „Advent“, „Bomba“, „Smrt si říká Engelchen“, „Stříbrná kometa“, „Ikarie XB – 1“, „Nevera po slovensky“, či množstvo ďalších.

V slovenských divadlách

Otto Lackovič sa narodil v Hlohovci. K divadlu inklinoval už ako dieťa a nevyhli sa mu preto ani ochotnic-

Slovenský herec v českých filmoch

NAĎA VOKUŠOVÁ

ke začiatky. Rovnako miloval i film a keďže v miestnom kine pomáhal pri predávaní lístkov, videl všetky filmy zadarmo a mnohokrát za sebou. Pochádzal však z chudobnej rodiny a pretože už študoval brat, on sa musel ísť vyučiť, aby čo najskôr zarábal. Učil sa za strojného zámočníka v Nitre. Keď mal voľno, chodil najmä do Slovenského ľudového divadla, ktoré v tomto meste pôsobilo. Vystupovali v ňom František Kryštof Veselý, Fero Kabrheľ, Jozef Šimonovič a iné vtedajšie hviezdy. „Chodil som okolo tých hercov a priam som k nim privoniaval - všetko mi to tak lákavo voňalo...“ spomína Otto Lackovič.

V tom čase na Slovensku vypuklo Povstanie, na ktorom sa mladý Otto tiež zúčastnil. V Dolných Hámroch bol veľmi ťažko ranený a takmer prišiel o nohu. Všetko však napokon dobre dopadlo a po skončení vojny sa prihlásil na inzerát práve do toľko obdivovaného nitrianskeho divadla. Tu ho vyskúšal kapelník a zistil, že Otto má veľmi pekný tenor - a prijali ho do divadelného zboru a baletu. („Toto nie je môj pôvodný hlas,“ ubezpečil nás rýchlo Otto Lackovič svojím mužným zachrípnutým hlasom. „Keď som totiž neskôr pôsobil v Prešove, spieval som veľmi často - aj tri predstavenia denne; až napokon pri Blondínkach krásnych z Poľskej krvi mi počas jedného vystúpenia zlyhali hlasivky. Od toho času mám takéhoto ‚křápa‘ - ale na činohu je to dobré...“). Raz sa stalo, takmer ako vo filme, že mladokomik divadla ochorel tesne pred zájazdom a keď všetkých Otto Lackovič ubezpečil, že dokonale ovláda jeho rolu, prvýkrát vystúpil v hlavnej úlohe. A potom spieval štyri roky v operete nitrianskeho divadla.

V povojnovom období sa na Slovensku zakladalo množstvo nových divadiel, medzi nimi aj opereta v Prešove. Keď tam zháňali mladých, talentovaných hercov, spomenul si ktosi i na Otta Lackoviča. Ten to vzal cez michalovské Zemplínske ľudové divadlo Úsvit. Boli tam však pomerne zlé podmienky - skúša-

lo sa v stodole na blate a hralo v kine, nehovoriac už o tom, že divadlo nemalo financie, a tak hercom často neplatili ani honoráre. Otto Lackovič preto v roku 1947 prešiel do Divadla J. Záhorského do Prešova, kde zostal do roku 1951. Medzitým tiež hral vo svojom prvom slovenskom filme „Kozie mlieko“.

„Päťdesiate roky boli

naozaj otravné a podpísali sa aj na mne. Museli sme chodiť ako kultúrne úderky po dedinách a agitovať, aby sediaci vstúpili do družstiev. Po istom neblahom incidente s jedným takýmto sedliakom som v divadle vystúpil s tým, že nikam agitovať nebudem chodiť - kto chce vstúpiť do družstva, ten nech vstúpi a kto nechce, nech nevstupuje. To je každého osobná vec. Dostal som hodinovú výpoveď...“

Bez divadla

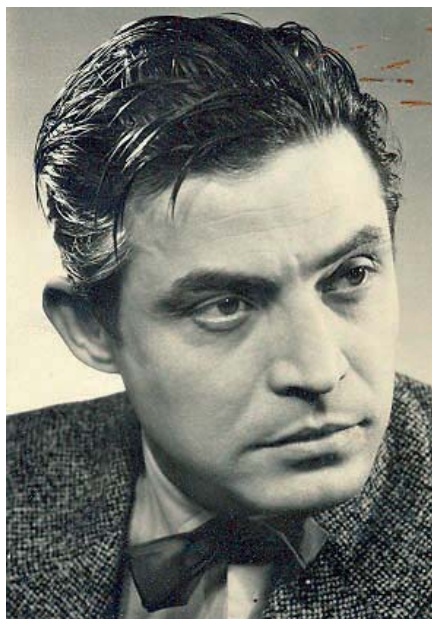
Nešťastný Otto Lackovič robil po tejto udalosti všeličo - kopal tunel v Prešove, pracoval v baniach v Rudňanoch, urobil si kurz minerov. Všade však trpel - vzali mu divadlo a jemu sa zdalo, že mu vzali celý svet. Dokonca chvíľami rozmýšľal o tom, že s takýmto životom skoncuje. Po troch mesiacoch nefahkej práce sa v baniach objavil producent z Barrandova (opäť ako v rozprávke!) a zháňal Otta do filmu z banického prostredia „Nad námi svitá“ - do úlohy trestanca Malinu. („To bola pre moju vtedajšiu situáciu naozaj príznačná rola,“ smeje sa Otto Lackovič.) Znovu teda nakrúcal a filmy pribúdali, napriek tomu, že od povereníka kultúry prišiel do Prahy list - vraj ako je možné, že taký asociálny živel, stavajúci sa proti kolektívizácii, ktorý má zakázanú umeleckú činnosť, hrá v českých filmoch. Hral a od roku 1952 zostal natrvalo žiť v Prahe. V meste, ktoré mu ukázalo priaznivú tvár, medzi ľuďmi, ktorí mu pomohli vrátiť sa opäť k milovanému herectvu. Nakrútil tu päťdesiatšesť filmov (na Slovensku ich bolo len sedem).

„Nikdy som nemal rád nacionalizmus, takých tých roduverných, či národovcov - vždy mi to zaváňalo nebezpečným šovinizmom. Bohužiaľ, neraz sa niečo podobného prejavuje na Slovensku aj v súčasnosti.“

Cigánsky barón

Jedným z prvých filmov, vďaka ktorému sa Otto Lackovič stal naozaj známy, bol „Můj přítel Fabián“, do ktorého si ho vybral režisér Jiří Weiss. Bolo to ešte počas jeho angažmán v prešovskom divadle.

„Pozvali ma v roku 1951 na skúšky na Barrandov. V maskérni ma pripravili, naondulovali. Keď som čakal na chodbe, vidím zrazu, že zo štúdia vychádza už vtedy významný slovenský herec Július Pántik, nalíčený na Cigána ako ja a povedal mi, že robí skúšku na Fabiána. Hneď som vletel do maskérne a začal som sa odličovať. Veď Pántikovi predsa nemôžem konkurovať! Prehovorili ma a opäť nalíčili. Vychádzam zo šatne a oproti mne ide Bohuslav Bezouška - tiež ako Cigán, a tiež že ide robiť Fabiána. Opäť som to chcel vzdať. Napokon ma zasa presvedčili, vraj aby som

SNIMKY: ARCHIV

to vzal aspoň ako športový výkon. Tak som aj urobil. A toho Fabiána som, na svoj veľký údiv, dostal ja...”

Kvôli tomuto filmu dokonca strávil Otto Lackovič asi tri mesiace vo Veľkom Šariši, v rómskej osade. Žil tam s Rómami, učil sa intonáciu ich jazyka, ich zvyky, zúčastnil sa i na cigánskej svadbe. („Ženich mi dokonca ponúkol na prvú noc svoju nevestu, čo bola akási ich tradícia - ale bolo vidieť, že mu odľahlo, keď som odmietol...“) Po uvedení filmu sa stal medzi Cigánmi naozaj nesmierne obľúbeným, všade ho zastavovali, brali ako „svojho“, dokonca sa ho zastávali, ak niekde niekto na neho hoci len zle pozrel. I režisérom sa jeho „cigánsky výkon“ zapáčil a postupne mu ponúkli ešte niekoľko rolí Cigánov. „Na čas som sa stal akýmsi cigánskym barónom,“ smeje sa Otto Lackovič a hneď rýchlo dodáva: „Na šťastie si ma režiséri navždy takto nezaškatuľkovali a hral som všetko možné - od gangstrov až po milovníkov.“

Stále a čím ďalej viac pociťoval však clivotu za svojou starou láskou - za divadlom. Vtedy mu ponúkla Stella Zázvorková a Miloš Kopecký (bolo to v roku 1955), že ho predstavia Janovi Werichovi. Tak sa aj stalo. A vo Werichovom divadle zostal až do roku 1962, do čias, keď musel tento veľký herec z divadla odísť. Ostatní herci prešli do Mestských divadiel pražských, v ktorých zostal Otto Lackovič vlastne až do dôchodku.

Na odpočinku

„Hral som až do šesťdesiateho šiesteho roku svojho veku a už som bol unavený, začala tiež vynechávať pamäť, a tak som sa aj trochu bál. Zahral som si už potom len v Divadle Komedie, v krásnej a hlboko ľudskej hre „Sbohem, lidi“. A tiež v divadelnej spoločnosti, ktorú založil Pavel Trávníček, a ktorá putuje po Čechách s takzvanými pokleslými žánrami, ako tomu hovoríme. Hrám tam už päť rokov v predstavení „Prokleté dědictví aneb Bastardi“. Stále ešte tiež pracujem

na dabingoch, i keď je to veľmi namáhavá a vysilujúca práca, a povedal by som, že dnes, zásluhou techniky, už aj málo tvorivá. Účinkujem aj v rozhlase.“

Väčšinu času dnes trávi Otto Lackovič na svojej chalupe v Českom raji. Je tretikrát ženatý, má dcéru, dvoch vlastných vnukov a dvoch vnukov vyžených v druhom manželstve. „Pokiaľ som ako-tak zdravý a môžeme ešte občas niečo urobiť, tak som spokojný,“ zakončuje svoje rozprávanie Otto Lackovič, ktorý, i keď je po ťažkej operácii pľúc, stále nestráca svoj mladický šarm a typický slovenský temperament.

Odišiel hlboký človek

V takú nenápadnú stredú 20. februára zomrel náhle v rumunskom Nadlaku vo veku 58 rokov jeden z najvýznamnejších Slovákov žijúcich v zahraničí, literát a verejný činiteľ, hlboký človek, Ondrej Štefanko - 1. podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, vynikajúci básnik, novinár, publicista, vydavateľ, neúnavný organizátor, bývalý poslanec rumunského parlamentu.

Narodil sa 18. marca 1949 v Temešváre, ale celý život – s výnimkou vysokoškolských štúdií – strávil v Nadlaku, kde ukončil základnú školu a lýceum v slovenskom jazyku. Vyštudoval fyziku a chémiu, čo bolo jeho hlavným zamestnaním až do roku 1989. Aktívne sa zapojil do hnutia proti komunistickej diktatúre a po páde komunizmu ho zvolili do rumunského parlamentu ako predstaviteľa Slovákov. Založil prvý nezávislý časopis rumunských Slovákov Naše snahy a bol niekoľko rokov na čele Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku. Až do smrti bol predsedom Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasuku, ktorá je v súčasnosti najúspešnejším slovenským vydavateľstvom mimo územia Slovenskej republiky. Stal sa predsedom Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych pracovníkov žijúcich mimo územia Slovenska. Okrem toho bol Ondrej Štefanko šéfredaktorom spoločného časopisu Slovákov z Maďarska, Rumunska a Juhoslávie Dolnozemský Slovák a dvojjazyčného (rumunsko-slovenského) kvartálnika Rovnobežné zrkadlá/Oglinzi paralele. Bol členom Zväzu rumunských spisovateľov, Spolku slovenských spisovateľov a Obce slovenských spisovateľov. V roku 2006 sa stal 1. podpredsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí a predsedom jej odbornej pracovnej skupiny pre kultúru. Bol automom vyše desiatky básnických zbierok, dvoch kníh esejí i knihy rozprávok, prekladal zo slovenčiny do rumunčiny i naopak.

Doménou Štefankovej literárnej tvorby bola orientácia na spoločenstvo rodných. Ondrej Štefanko predstavoval typ romantického búrliváka, ktorý veľkolepým gestom stotožňoval svoj život s poéziou a žil pre ľudí. Bol moderným básnikom a zároveň tzv. všedným človekom, ktorý dobre poznal hranice a miery sveta, ktorý v sebe nechcel za každú cenu nájsť výnimočného hrdinu, ale predovšetkým človeka, ako sú iní. Zrejme preto bol jeho údel späť s jeho čisto ľudskými stránkami. Ondrej Štefanko (aj) vo svojich básňach bol spontánne výbušný. Pozoruhodná je pritom aj estetika jeho veršov; ľudskej i básnickej povahe Ondreja Štefanka zjavne vyhovovalo nepodrobovanie sa dobovej literárnej, ba ani spoločenskej a politickej konvencii.

„Verné veci mlčia. Zem i lesy. / Všetko si ťa ticho spomína. / A ty sám v tom tichu spoznáš, / že si hlbina.“ Tie verše napísal Milan Rúfus. Ondrej Štefanko bol hlbina hlbocizná, bol čiernym slnkom dolnozemskej literatúry a umrel strašne, ale strašne predčasne. Bude nám veľmi chýbať. V Svetovom združení Slovákov v zahraničí, v Rumunsku i na celej Dolnej zemi, v Bratislave na konferenciách i v ich zákulisí, kde s neodmysliteľnou cigaretou v ruke hovoril pri pive o sedem vesmírov vyššie i hlbšie súčasne, než rečníci, striedajúci sa pri pulte. Bude nám chýbať v projektoch ako pripravované Antológie slovenskej literatúry v zahraničí. Ani tej prvej, venovanej poézii, ktorú vydá Svetové združenie Slovákov

Prejav o každodennosti

Ondrej Štefanko

Si sovle vajíčko ukrývajúce sa v tme,

si iba ten zárodok sovy,

zárodok nočného lovu.

To ty sa potácaš,

ty, brat môj, a

tak ako ty večer si chystám čierne krídla
na odlety z úkrytov našich každodenných.

Oslpujúce svetlo chcem opustiť,

keď ty striasaš zo seba škrupinu noci

a križuješ cestu moju,

ó, navraciaš sa ty, človek,

navraciaš sa sem do večera,

kde svetlo si ešte lúšti svoje odtlačky

v mojich slepých očiach

a ja v pazúroch zvieram

záblesky nastávajúceho rána.

ONDREJ ŠTEFANKO S AUTOROM ČLÁNKU NA VALNOM ZHROMAŽDENÍ SZSZ V ROKU 2006 V BRATISLAVE

v zahraničí, Literárne informačné centrum a Matice slovenská v roku 2008, sa už nedožil. Nedočkal sa ani pripravovaných vzájomných prezentácií časopisov Rovnobežné zrkadlá/Oglinzi paralele a Zrkadlenie/Zrcadlení. Stihli sme ešte navzájom uverejniť bloky z týchto periodík. Ondrej Štefanko odišiel nečakane, avšak poeticky, s nesmiernou silnou pointou. Staral sa o celoživotnú družku, svoju manželku, pripútanú po porážke na lôžko. Prakticky už ani nevychádzal z domu. A pri tejto práci mu prasklo srdce.

Vymyslel si si to pôsobivo, Ondrej, ale budeš nám veľmi chýbať. Niet ako Ťa nahradiť.

Vladimír Skalský

(autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí)

S Liverpoolom podpísal životnú zmluvu

Od začiatku tohto roku je hráčom najslávnejšieho anglického klubu, FC Liverpool.

Dvadsaťštyriročný Martin Škrtel sa stal najdrahším Slovákom v histórii nášho futbalu, keď do tímu päťnásobného víťaza Ligy majstrov prestúpil za 310 miliónov korún.

S futbalom začínal v dedinke Ráztočno (blízko Prievidze), ale futbal nebol jediný šport, ku ktorému inklinoval. Bol to práve hokej a lyžovanie, ktorým sa sprvoti venoval, ale vďaka svojmu otcovi presedlal na futbal úplne, čo sa neskôr ukázalo ako výborná voľba. Medzi žiakmi sa objavoval v útoku, ale postupom času sa ukázali jeho stopérske schopnosti a naplno sa prejavili až v reprezentačnej sedemnástke, keď ho tréner Anton Valovič zaradil na tento post. Vďaka tomu, že prešiel na športové gymnázium do Trenčína, si jeho výkony všimli tréneri tamojšieho seniorského „áčka“ Prochotský s Albrechtom, ktorí ho vzali na prípravný zápas do Žiaru nad Hronom. Na ihrisko sa síce dostal len na 30 minút, na druhý deň sa už ale hlásil na tréningu „áčka“. Tento zlom odštartoval jeho zatiaľ krátku kariéru. Prvoligový debut zažil doma proti Púchovu, keď Trenčín podľahol 1:2. Martinovi sa v tomto zápase podarilo nastreliť brvno a mal aj niekoľko

nebezpečných hlavičiek po štandardných situáciách. Po úspešnej sezóne a turnaji Kirin Cup v Japonsku sa mu ponuky hrnuli z každej strany, ale nakoniec si vybral Zenit Petrohrad, do ktorého prestúpil v roku 2004. Odtiaľ prešiel priamo do slávneho FC Liverpool.

Stali ste sa najdrahším obrancom Liverpoolu a prvým Slovákom, ktorý oblečie jeho dres. Čo to pre vás znamená?

Bol som veľmi nervózny z toho, ako to nakoniec skončí. Túžobne som očakával chvíľu, keď sa stanem hráčom FC Liverpool. Až po podpise štyri a polročnej zmluvy to zo mňa všetko opadlo a zavládol pocit šťastia. Som šťastný, že budem pôsobiť v najsledovanejšej súťaži sveta.

Ste spokojný s podmienkami, ktoré vám v novej zmluve vedenie Liverpoolu ponúkalo?

Dá sa povedať, že ja som sa s klubom dohodol veľmi rýchlo. Bohužiaľ, výšku platu vám neprezradím. Nemôžem tvrdiť, že som súhlasil so všetkým, čo mi ponúkli. Ale príliš sme sa nahaňovať nemuseli.

Čo od vás očakáva španielsky tréner FC Liverpool Rafael Benítez?

Takýto veľkoklub musí vždy predvídať kvalitnú hru, víťaziť a ziskávať trofeje. Takto mi kouč naznačoval, čo ma v klube čaká. Hráči sú tu pod obrovským tlakom médií a fanúšikov - a navyše teraz, keď sa mužstvu príliš nedarí.

Ste v tíme, kde sú hviezdy svetového futbalu ako Španiel Fer-

nando Torres či ikona klubu Steven Gerrard. Akí sú?

Úplne v pohode. Nikto sa nad ostatných nevyvyšuje, nemajú žiadne hviezdne maniere a normálne ma v kabíne prijali medzi seba. Sú to normálni chalani a v tíme sa nerobia medzi jednotlivcami rozdiely.

Dokázali ste sa s nimi už aj pohovárať?

Moja angličtina nie je ktoviečo, zatiaľ toho veľa nenarozprávam. Už zajtra ma čaká prvá hodina anglického jazyka, takže musím urobiť všetko pre to, aby som sa čo najskôr zdokonalil. Budem sa snažiť mať hodiny každý deň.

Ste najdrahším obrancom v histórii Liverpoolu. Sledovali ste, ako vnímajú fanúšikovia váš príchod do klubu?

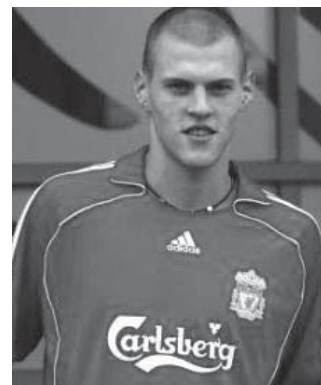
Zatiaľ nie. Som tu ešte príliš málo dní a väčšinu času trávim v hoteli. Na tréningy ma vozi šofér klubu, takže s bezprostrednými reakciami priaznivcov som sa doposiaľ nestretol.

Na prvé miesto strácate jedennásť bodov. Hovorí sa v mužstve ešte o zisku titulu v Premier league?

Myslím si, že ešte nie je nič stratené.

Máme pred sebou druhú polovicu sezóny a je cítiť, že tento klub už 18 rokov nezískal majstrovský titul. Stále máme tie najvyššie ciele a pre mňa by bolo super, keby som v priebehu jednej sezóny získal dva tituly.

Kto vám najviac pomáha v začiatkoch v tomto svetovom veľkoklube?

Mám prideleného jedného zamestnanca Liverpoolu, ktorý zariadi všetko, čo potrebujem. Z hráčov ma okamžite vyhľadal Rus Andrej Voronin, ktorý sa potešil môjmu príchodu. Ešte tiež nevie po anglicky, tak je rád, že sa môže porozprávať aspoň po rusky, a mne to tiež pomôže.

Kedy by si mohol nastúpiť na prvé stretnutie v drese „The Reds“?

Mám za sebou len tri tréningy po štvortýždňovej pauze, uvidíme, či to bude na budúci pondelok v domácom zápase proti Aston Ville. To záleží na mojich pocitoch z tréningov a po rozhovore s koučom Benítezom.

Dajú sa porovnať podmienky na futbal v Rusku a v najbohatšej ligovej súťaži sveta - Premier league?

To sa rozhodne nedá porovnať. Petrohrad bol síce najbohatším klubom v Rusku, ale to, čo je v Liverpoole, je naozaj špičkové. Od tréningových priestorov cez realizačný tím a celkovú starostlivosť o hráčov. Je to dokonalé. Okolo mužstva sa pohybuje viac ako 20 ľudí. Každý má na starosti niečo iné, aby klub fungoval na najvyššej úrovni.

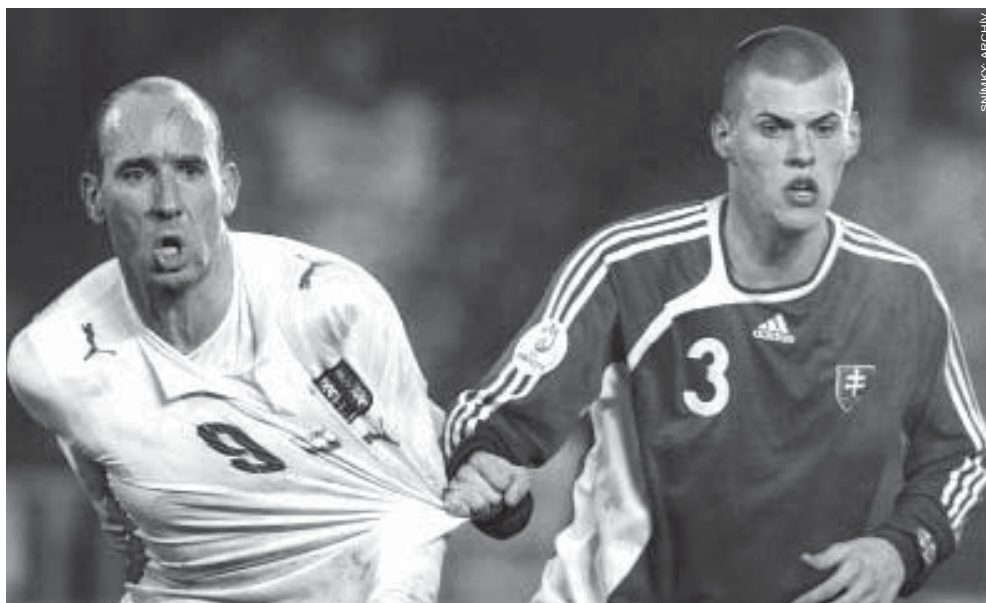
Budete brániť superhviezdy ako Cristian Ronaldo, Wayne Rooney či Andrej Ševčenko. Nemáte z týchto hráčov obavy?

Rozhodne nie. Keby som ich mal, tak by som sem ani neprestúpil. Je mi jasné, že v Anglicku hrajú väčšinou najlepší futbalisti sveta, ja sa proti nim môžem iba zlepšovať, a to je pre moju kariéru rozhodujúce.

Ste pripravený na zvýšený záujem našich, ale aj fanúšikov z celého sveta o vašu osobu, a nielen po športovej stránke?

Takisto v Rusku bol futbal dosť sledovaný a priaznivci boli dotieraví. Uvidíme, ešte som tu krátko. Hlavne musím začať pravidelne nastupovať a zistím, ako ma fanúšikovia prijímú.

Vladimír Trávníček

SNÍMKY: ARCHÍV

RÁDIOŽURNÁL S JÁNOM FIGEĽOM

Poslucháči, ktorí radi sledujú aktuálnu publicistikú, si vo všedné dni v podvečer iste nezabudnú zapnúť verejnoprávny Český rozhlas na stanici Rádiožurnál. Po krátkych správach tu o 17.35 dostáva slovo redaktor Martin Veselovský. (Áno, je to on, čo sa nám pravidelne prihovára aj neskoro večer z dvojky na ČTV.) V spomínanom čase sa začína jeho rozhovor s osobnosťou, o ktorej sa v tie dni veľa hovorí. Relácia má jednoduchý a zrozumiteľný názov „Dvadsať minút Rádiožurnálu“ a do spovednice „ostrého hocha spravodajstva“ v nej usadajú predstavitelia verejného, predovšetkým politického života. V treťi januárový piatok však nebol pri mikrofóne – ako zvyčajne – český politik, ale Slovák – eurokomisár pre otázky mládeže a športu – Ján Figeľ. Rozhovor tentoraz nevedel redaktor, podľa ktorého niesla relácia niekoľko mesiacov aj názov – Martin Veselovský - ale jeho kolega, Jan Pokorný (čím táto dvadsaťminútovka nijako neustratila na kvalite ani poslucháčskej účinnosti).

V debate na tému EÚ a mládež – budúcnosť jej členských krajín Ján Figeľ (ktorý sám má štyri deti) pripomenul nutnosť správnej, no súčasnej modernej dobe zodpovedajúcej výchovy a poukázal na jej parametre. Okrem iného zdôraznil význam pobytu mladých ľudí v iných krajinách EÚ v záujme poznávania života v nich a nadväzovania kontaktov s ich mládežou. Podľa mienky komisára by mali vedúci činitelia štátov tvoriacich toto spoločenstvo (i pripravujúcich sa na členstvo v ňom) viac dbať o to, aby si ich mladá generácia nevyberala za vzor neonacizmus, fanatizmus, terorizmus ani násilie a za idoly tých, čo všemožne broja proti menšinám. V nadväznosti na tieto otázky zvlášť pôsoboivo vyznelo komisárovo pripomenutie obdobia krutovlády J. V. Stalina. K rómskej problematike a k otázke ich postupného normálneho začleňovania do spoločnosti sa Ján Figeľ vyjadril v tom zmysle, že najskôr je potrebné riešiť ju doma, v jednotlivých krajinách, a až potom sa jej venovať na integrálnej úrovni. Komisár zodpovedajúci za plnenie úloh na úseku výchovy sa v rozhovore s Janom Pokorným venoval aj otázke vzdelávania mladej generácie a nutnosti štúdia cudzích jazykov. Bez ich ovládania si sotva môže predstaviť svoju šťastnú a úspešnú budúcnosť ktorýkoľvek mladý človek. A nemalo by to byť štúdiom iba jedného cudzieho jazyka.

Pravidelným konzumentom audiovizuálnych i auditívnych masmédií či tlače nie je meno Ján Figeľ celkom neznáme. Už niekoľko rokov si vzorne plní povinnosti vyplývajúce z jemu zvereneho úseku v európskom spoločenstve. No aký je vlastne človek, to by vedeli povedať iba jeho blízki či priatelia. Ja som náhodou mala možnosť poznať ho po „nežnej“ revolúcii ako príležitostného autora - spolupracovníka v istom slovenskom mesačníku. Svojím správaním a celkovým vystupovaním sa odlišoval od ostatných svojich kolegov - predstaviteľov významnej politickej strany, ktorej bola redakcia priaznivo naklonená. Ľudí si hneď získaval svojou skromnosťou, precíznosťou a vynaliezavosťou v práci, vďačnosťou a snahou pomáhať iným. A predpokladám, že poslucháč, ktorému interview neušlo, si medzi otázkami a odpoveďami domyslel aspoň niektoré z charakterových vlastností tohto eurokomisára a povedal si, že zvoliť práve jeho do tejto funkcie nebol zlý ťah.

Jolana Kolníková

Vydavateľství MAC
spol. s r.o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• **zajištění** kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk, správa předplatitelského kmene, distribuce předplatitelským pro periodika i knižní publikace

• **vlastní produkci**

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních, stolní kalendáře "Práce na zahrádce", "Recepty pro diabetiky", knihy s hobby a sportovní tematikou. Více o nás a našich titulech včetně možnosti pohodlného nákupu v našem e-shopu, naleznete

na www.vydavatelstvimag.cz

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za apríl 2008 až december 2008 zaplatíte 9 x 10 = 90 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednať telefonicky), my vám zasielame magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženkú, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradíte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 3/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľada Svárová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribúteri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 3. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtěch Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Človek umelec

Bolo to dávno. Písal sa rok 1959. Vydala som sa a presťahovala na Oravu za manželom. Ako príslušníci takzvaných buržoáznych rodín sme obdržali po skončení štúdia „umiestenku“ čo najďalej od vlastného domova. Paradoxom bolo, že Orava sa nám stala ozajstným druhým domovom. Aj čerství absolventi pražskej Akadémie výtvarných umení Běla a Ignác Kolčákovci sa rozhodli pôsobiť na Orave – v rodisku Ignáca.

Pre Bělu to nebolo ľahké – bola rodenou Pražankou. Ale Ignác, napriek neľahkým začiatkom, to zvládol s veľkou noblesou a najmä neskutočným optimizmom a mimoriadnym organizátorským talentom. S trochou nadsázky by sa dalo povedať, že bol fenomenálnym organizátorom kultúrneho života na Orave, neskôr aj v Bratislave. Už v roku 1965 sa stal spoluzakladateľom Oravskej galérie v Dolnom Kubíne, kde v rokoch 1970-75 pracoval v funkcii riaditeľa. Autorsky prispel a zaslúžil sa o vybudovanie trvalej expozície slovenského tradičného umenia na ostrove Slanica – Slanický ostrov umenia na Oravskej priehrade bol preň srdcovou záležitosťou. To už bolo v čase, keď s manželkou Bělou, ktorá sa postupne stávala tiež súčasťou Oravy, mal dvoch synov. Tu sa vytvorilo aj skvelé umelecké priateľstvo s Belanovcami (teda Máriou Medveckou a jej manželom Tiborom Belanom – obaja boli akademickí maliari). A naviac – „kúria“ v Medvedzom, kde žili a tvorili Belanovci, bola Mekkou umelcov i priateľov umenia celej republiky i zahraničia. Tu sme sa stretli po prvý raz s V. Hložníkom. E. Zmetákom, V. Kompánkom, J. Alexym, ale aj s M. Benkom, či M. A. Bazovským. Neodmysliteľnou súčasťou návštevy v Medvedzí bol aj vtedajší riaditeľ odboru umenia Povereníctva, neskorší riaditeľ Galérie mesta Bratislavy – Dr. Milan Jankovský.

A Ignác bol všade. Samozrejme, pokiaľ mu to čas dovolil – maľoval. Na jeho tvorbu, ako sám uvádzal, spočiatku vplýval A. Derain, Renoir, C. Permeke, M. Gromaire, ale aj neskorý kubizmus, fauvizmus a neoexpresionizmus. Základom jeho tvorby vedľa bravúrnej, čistej kresby bola figúra, portrét a krajina. Tu všade badať príklon k sociálnej tematike a národne orientovanému krídlu slovenského výtvarného umenia. Jeho obrazy sú akoby vymodelované z tvrdých línií, osekaných drevených klád, z farieb hlíny nasiaknutej prúdmi ťažkých oravských dažďov.

Nechce sa mi veriť, že v tomto mesiaci je to práve dvadsať rokov, čo spolu s Bělou a Š. Tkáčom usporiadali vo Varšave k môjmu okrúhlemu jubileu výstavu. Pretože Ignác nevystavoval často. Akosi nemal čas. Ako povedal Ladislav Ťažký: „...je to rodine, spoločnosti, umeniu a Slovensku prospešný nezmar. Preto medzi tvorivými obdobiami má dlhé pracovné prestávky, ale keď príde čas jeho tvorivého pôrodu, potom je schopný za krátky čas namaľovať viac obrazov. Je to pôrod rýchly a ľahký. Deti – diela – sú zdravé, pekné, vydarené, životaschopné. O dva-tri mesiace schopné cestovať s otcom–majstrom na výstavu do sveta.“ A tak aj stihol k svojmu životnému výročiu vystavovať v Oravskej galérii, v Klube výtvarných umelcov a teoretikov, v Prezidentskom paláci, v budove Slovenského rozhlasu, vo výstavných priestoroch Právnickej fakulty v Bratislave, tesne predtým aj v Londýne a Brigdwatere v Anglicku – pravda vždy so svojou životnou láskou – manželkou Bělou. A v poslednom čase aj s dcérou, tiež akademickou maliarkou – Karinkou.

A dnes – Ignác už nie je medzi nami. Běla odvolala všetky s ním dohodnuté stretnutia, posedenia. Nechce sa veriť, že už naozaj nikdy medzi nás nepríde, že sa už nikdy s nami nebude škriepiť o konkrétnych plánoch. Zaspal a už sa neprebudil. Svoje krédo „čokoľvek si ľudský tvor nahanobí, nič z toho si nemôže zobrať so sebou na druhý svet, necháva to pre ďalšie generácie...“ splnil do poslednej bodky. Všetko nám tu nechal: svoje umenie, ale aj kus seba vo svojich deťoch a vnúčatách.

Jiřina Divácká

